

31/01/2022

DANIŞTAY BAŞKANLIĞI'NA
Yürütmenin Durdurulması Taleplidir
Duruşma Taleplidir

DAVACI : **Doğa Derneği**
Orhanlı Mah. 7102 Sk. No:1 Seferihisar İzmir

VEKİLİ : Av. Cem Altıparmak (İzmir Barosu, 6214)
Mucibur Rahman Sk. No:17/11 Konak İzmir

DAVALI : **Tarım ve Orman Bakanlığı**, Ankara

KONU : 07 Aralık 2021 tarih ve 31682 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan, Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlıları ile Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’in 3.maddesi ile getirilen bazı değişikliklerin **iptali** ve **yürütmesinin durdurulması**; talebidir.

AÇIKLAMALAR

I- Dava Ehliyetinin Davacı Doğa Derneği Açısından Değerlendirilmesi;

2002 yılında kurulan Doğa Derneği, kurulduğu günden bu yana, binlerce üyesi ve gönüllüsüyle yaşamın benzersiz çeşitliliğini anlamak ve korumak için çalışmaktadır. Doğa Derneği, Türkiye ve dünyadaki Önemli Doğa Alanları'nın yaşaması için çok sayıda faaliyet yürütmektedir.

Derneğin çalıştığı başlıca yerler arasında sulak alanlar, Burdur Gölü, Hasankeyf, İstanbul, Gediz Deltası, Urfa Bozkırları, Orta Anadolu ve Doğu Karadeniz Dağları, Seferihisar, Antakya ve Beypazarı yer almaktadır. Dernek, “Hedef: Sıfır Yok Oluş” kampanyasıyla bu alanlarda yaşayan pek çok canlının neslinin tükenmesini engellemiştir.

Kelaynak, ceylanlar, flamingolar, endemik bitkiler, çizgili sırtlanlar, boz ayılar ve akbabalar derneğin, neslinin tükenmemesi için çalıştığı canlılardan yalnızca birkaçıdır. Yüz yirmi ülkedeki ortakları ile dünyanın en geniş doğa koruma ağı olan Dünya Kuşları Koruma Kurumu'nun (BirdLife International) Türkiye ortağı olan Doğa Derneği'nin dava ehliyeti olduğu açıktır (**EK-1: Doğa Derneği Tüzüğü**)

Nitekim farklı yargısal süreçlerde Doğa Derneği'nin dava ehliyeti bulunduğu Mahkemeler tarafından kabul edilmiş ve bu kararlar kesinleşmiştir (Bkz. 2014 tarihli Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği'nin iptali davaları, İzmir körfezi Geçiş Projesi ÇED iptali davası, Gediz Deltası sulak alan koruma bölgelerinde değişiklik yapılmasına dair işlemin iptali davası vb.)

Anayasamızın 2nci maddesi Türkiye Cumhuriyetinin bir **"Hukuk Devleti"** olduğunu, 36 ncı maddesi herkesin (gerçek ve tüzel kişi) **"Hak Arama Hürriyeti"**ne sahip olduğunu ve yine 125 nci maddesi de **"İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu"**nu belirtmektedir.

Anayasa'nın 56. maddesinde yer alan *"herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir"* ve *"çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir"* hükmü, Anayasal bir düzenleme olarak, ilkesel düzeyde belirtilmiş olan çevrenin korunmasında halkın katılımının pozitif metinlerimizde somutlaşmış biçimindedir.

2872 sayılı **Çevre Kanunu'nun** 1. maddesinde yer alan, bugünkü ve gelecek kuşakları kapsayacak biçimde çevrenin *'bütün canlıların ortak varlığı olduğu'* tanımı ve Çevre Kanunu'nun 3/a maddesinde bulunan *"Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere herkes, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler"* hükmü, bu amaçla yargı yoluna gidebileceği fikrini desteklemektedir.

*"Burada gerçek ve tüzel kişiler, kendilerinin ortak sahipleri ve sorumluları buldukları bir şeyin yani çevrenin kirlenmesi yahut bozulması suretiyle ve bir anlamda 'paydaş' sıfatıyla kişisel, somut, güncel bir menfaatlerinin ihlal edildiği için harekete geçmektedirler."*¹

Yine **Çevre Kanunu'nun** *"Bilgi Edinme ve Başvuru Hakkı"* başlıklı 30uncu maddesinde de; *"Çevreyi kirlüten veya bozan bir faaliyetten zarar gören veya haberdar olan herkes ilgili mercilere başvurarak faaliyetle ilgili gerekli önlemlerin alınmasını veya faaliyetin durdurulmasını isteyebilir..."* denilerek bu yasa açısından da çevrenin korunması görevi dava hakkını da içeren bir boyuta uzanmaktadır.

KABOĞLU, çevrenin herkesin malı olduğunu, bütün canlılara ait bulunduğunu, çevre hakkının alacaklılarının ise bu hakka saygıyı isteyebilecek yararlanıcılar olduğunu ve Çevre Kanunu'na göre hak öznesi ögesi, gerçek ve tüzel kişiler biçiminde belirtildiğinden geniş yorumlanması gerektiğini söylemektedir. Yine **KABOĞLU'**na göre, çevresel değerlerin ihlalinde kişisel ilgi bağı aşılmaktadır ve bu değerlerin evrenselliği sebebi ile bireyler, yurttaş toplulukları ve tüzel kişiler - bu değerleri zedeleyen- kamu makamlarını ve ilgilileri dava edebilmektedir.²

¹ Güran, "Çevre Kanunu'nun 30. maddesi", İHİD, s. 188.

² Kaboğlu, Çevre Hakkı Üzerine (Bir Danıştay Kararının Düşündürdükleri), İnsan Hakları Yıllığı,

Nitekim, Çevre Kanunu'nun anılan hükümleri gereği Danıştay da tüzel kişilerin açtığı çevre ile ilgili iptal davalarında, özel yetenek bakımından genişletici bir tutum benimsemiştir. Danıştay, çevre ve şehircilik hukuku alanında dernekler, vakıflar ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları tarafından açılan iptal davalarını kabul etmektedirler.

Danıştay 6.Dairesi daha 13.6.1994 tarihinde vermiş olduğu kararında, Burdur Gölü yakınlarında kurulmakta olan Isparta Göller Bölgesi Havaalanı ile ilgili kararların ve bu bölgeye ait imar planının havaalanı yapımını öngören bölümlerinin iptali istemiyle Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından açılan davayı ehliyet yönünden kabul etmiştir.³

Sonuç olarak; dava konusu yönetmelik maddesinin iptal edilmemesi halinde, ülkenin doğal yaşamı, yaban hayatı ve biyoçeşitliliği dava konusu karardan dolayı ciddi bir şekilde zarar görecektir. Dolayısıyla dava konusu işleme davacı sivil toplum örgütünün görev, amaç ve çalışma alanları arasında, ciddi ve makul bir ilişki bulunmakta olup, bu davayı açmakta menfaatinin bulunduğu tartışmasızdır.

II- İptali istenen Değişikliklere İlişkin Açıklamalar:

4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu ("*Kanun*" olarak anılacaktır) md. 4'e istinaden, 24/10/2005 tarihli ve 25976 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" ("*Yönetmelik*" olarak anılacaktır) çıkarılmıştır.

Anılan yönetmelikte ise 07/12/2021 tarihli ve 31682 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" ("*Değişiklik Yönetmeliği*" olarak anılacaktır) ile değişiklik yoluna gidilmiştir.

Değişiklik Yönetmeliği md. 3 ile Yönetmelik'te "*Yaban hayvanlarından zararlı olanlarla mücadele*" başlığını taşıyan md. 54'te yapılan önemli değişiklikler özetle şu şekildedir:

- i. Koruma altında olup 'zararlı' kabul edilecek yaban hayvanları arasına "***insan yaralama ve ölümüne neden olanlar***" eklenmiştir. (Yönetmelik md. 54/ f. 1, b. f.)
- ii. Koruma altında olmayıp 'zararlı' kabul edilecek yaban hayvanları arasında daha önce "*mala ve cana kastedenler veya saldıranlar*" şeklinde belirtilen hayvanlar "***insan canına veya mala zarar verenler***" şeklinde yeniden belirlenmiştir. (Yönetmelik md. 54/ f. 2, b. e.)

³ Danıştay 6.D., 13.6.1994 gün ve E. 1994/2816, K. 1994/4393.

- iii. Zararlı hayvanların avlanmasına ilişkin görevlendirmeye dair düzenlemede "*Tabiata ve diğer türlere zararlı olan yaban hayvanlarının avlanması*" şeklinde yer verilen ibare "*Tabiata ve türlere zararlı olan yaban hayvanları ile bu madde kapsamında zararlı kabul edilen yaban hayvanlarının avlanması*" şeklinde değiştirilmiştir. (Yönetmelik md. 54/f. 6, c. 1.)
- iv. Anılan maddeye "*İnsan yaralanması ve ölüm olaylarına sebep olan zararlı ayı ve kurt gibi yaban hayvanları, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü kapsamında her türlü ateşli silah ve ihtiyaç duyulması halinde men edilen avlanma yöntemleri de kullanılarak acilen alandan çıkartılır, bunu takiben zararlı hayvan ile ilgili prosedür tamamlanır.*" şeklinde ek fıkra eklenmiştir. (Yönetmelik md. 54/f. 8.)

Bu davada, yukarıda izah edilen;

- 54. Maddenin birinci fıkrasının (f) bendinin,
- 54. Maddenin ikinci fıkrasının (e) bendinin,
- 54. Maddenin altıncı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "*...ile bu madde kapsamında zararlı kabul edilen yaban hayvanlarının...*" ibaresinin,
- 54. Maddeye eklenen son fıkrasının iptali ve yürütmelerinin durdurulmaları talep edilmektedir.

III- İptal Gerekçeleri ve Hukuki Dayanaklar:

Dava konusu yapılan değişiklikleri içeren yönetmelik, normlar hiyerarşisine; dayanak kanunlara, Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası doğa koruma sözleşmelerine ve hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine açıkça aykırıdır. İptal gerekçelerimiz bu ana hukuka aykırılık başlıkları altında izah edilecektir.

Normlar Hiyerarşisine Aykırılığa Dair Gerekçeler

Anayasa m. 124' e göre ; "*Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler.*" Anlaşıldığı üzere yönetmeliklerin geçerliliği, üst normlara aykırılık içermemesi koşuluna bağlanmıştır.

İdare hukukuna hâkim genel ilkelerinden biri olan "Kanunilik İlkesi" uyarınca, "idare kanun hükümlerini, düzenleyici idari işlemler ile değiştiremez veya genişletemez"⁴.

⁴ Oğuz Sancakdar, **İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı**, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 77.

Dava konusu yönetmelik düzenlemeleri ise, üst norm niteliğinde olan Kara Avcılığı Kanunu'na, Hayvanları Koruma Kanunu'na ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası doğa koruma ve biyoçeşitliliğin korunmasına dair sözleşmelere aykırıdır.

1. Uluslararası Sözleşmeler Yönünden Normlar Hiyerarşisine Aykırılık Halleri:

Dünya Ekonomik Forumu tarafından düzenlenen 2022 yılı Küresel Riskler Raporu'na göre biyoçeşitliliğin kaybı, önümüzdeki on yıllık süreçte küresel ölçekte üçüncü ciddi risk olarak belirtilmektedir⁵.

Devletlerin ekonomilerini tehdit eden riskler yönünden incelenmekte ise de aynı raporda toplamda 12.000 liderin katılımıyla yapılan anket çalışmasında, otuz beş farklı risk sunulmuş olup **Türkiye tarafından dördüncü sırada "insan kaynaklı çevresel zarar" in seçildiği görülmektedir**. Dolayısıyla, Türkiye'nin insan faaliyetlerinin çevre açısından büyük bir tehdit oluşturduğu yönündeki farkındalığını ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin taraf olduğu⁶ **Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi**, biyolojik çeşitliliğin insan faaliyetleri sonucunda önemli ölçüde azalmasından duyulan kaygı sebebiyle, devletlerin bir araya gelerek kabul ettiği bir uluslararası hukuki düzenlemedir⁷. Türkiye, Sözleşme'nin 6. maddesinin a bendi doğrultusunda, **uygulayacağı tedbirleri belirlerken biyoçeşitliliğin korunması amacını göz önünde bulundurmakla yükümlüdür**. Ayrıca, işbu Sözleşme'nin 14. maddesinin 1. fıkrasının b bendi, "*Biyçeşitlilik üzerinde önemli olumsuz etkiler yaratabilecek programlarının ve politikalarının çevresel sonuçlarının gerekli biçimde dikkate alınmasını sağlamak için uygun düzenlemeler yapacaktır*" hükmünü düzenlemektedir.

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 10. Taraflar Konferansı, 2010 yılında Japonya'nın Nagoya kentinde gerçekleştirilmiş; bu konferansta 2011-2020 yılları arası "Uluslararası Biyolojik Çeşitlilik Onyılı" ilan edilerek biyolojik çeşitlilik kaybının durdurulması amacıyla "**Aichi Hedefleri**" olarak anılan 2020 Biyoçeşitlilik hedefleri kabul edilmiştir. **Türkiye de bu hedefler doğrultusunda, Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı'nı güncellemiştir**⁸. Türkiye'nin 2022 yılında Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 16. Taraflar Konferansı'na ev sahipliği yapacağı ifade edilmektedir.

⁵ World Economic Forum, "The Global Risks Report 2022", 17th Edition, World Economic Forum, https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2022.pdf, (13.01.2022), s. 14.

⁶ R.G. 27.12.1996- 22860.

⁷ Bkz. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin giriş bölümünün altıncı paragrafı.

⁸ T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, "Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı 2018-2028", Ankara, 2019, <http://www.nuhungemisi.gov.tr/Content/Documents/ubep-turkce.pdf>, (14.01.2022), s. 13.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi uyarınca, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bu doğrultuda, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Türk hukukunun kanun hükmünde kaynakları arasındadır. Yönetmeliklerin, kanunlar hiyerarşisi göz önünde bulundurularak Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi çerçevesinde belirtilen yükümlülüklerle aykırı olmaması gerekmektedir. **Oysaki işbu davaya konu Yönetmeliğin 3. maddesiyle getirilen değişiklik, Türkiye'nin uygulayacağı politika veya tedbirlerde biyoçeşitliliği koruma amacını göz önünde bulundurma yükümlülüğünü ihlâl etmektedir.**

2872 sayılı Çevre Kanunu⁹'nun 2. maddesi çevreyi, **“Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam”** olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan görüleceği üzere, “insan” merkeze alınmamakta, tüm canlıların yaşamlarının sürdürdükleri ve birbirleriyle etkileşim içinde oldukları bir ortamdan bahsedilmektedir. Aynı maddeyle ekosistem, **“Canlıların kendi aralarında ve cansız çevreleriyle ilişkilerini bir düzen içinde yürüttükleri biyolojik, fiziksel ve kimyasal sistem”**; biyolojik çeşitlilik ise, **“Ekosistemlerin, türlerin, genlerin ve bunlar arasındaki ilişkilerin tamamı”** olarak tanımlanmaktadır. Kanunun 9. maddesine göre, **“Doğal çevreyi oluşturan biyolojik çeşitlilik ile bu çeşitliliği barındıran ekosistemin korunması esastır.”**

Bilinçli olarak yayılcı bir politika izleyen tek canlı türünün “insan” olduğu şüphesizdir. Büyüme ve kalkınma hedefleri doğrultusunda, insanın diğer canlıların yaşam hakkına ve yaşam alanına yönelik müdahaleleri gün geçtikçe artmaktadır.

Yönetmelik değişikliği ile zararlı kabul edilen yaban hayvanlarını, koruma altında olanlar için “İnsan yaralama ve ölümüne neden olanlar” ve koruma altında olmayanlar için “İnsan canına veya mala zarar verenler” olarak kategorize eden ve bu hayvanların **“her türlü ateşli silah ve ihtiyaç duyulması halinde men edilen avlanma yöntemleri de kullanılarak”** yok edilebileceğine yönelik 54. maddeye eklenen ibareler, insan türünün doğaya yönelik haksız eylemlerinden kaynaklanan sonuçları hiçbir şekilde dikkate almadığını göstermektedir. Zira, yaban hayvanlarının kendi yaşam alanına müdahale eden herhangi bir canlı karşısında savunma iç güdülerini kullanacağı aşikardır. **Getirilen değişiklik, yaban hayvanının hangi koşullar şartlar altında bir insana zarar verdiğine dair bir değerlendirme yapılmasına müsaade etmemektedir. Herhangi bir değerlendirme kriterlerine yer verilmeyen bu düzenlemenin insanlar tarafından keyfi bir uygulamaya dönüştürülmesi riski mevcuttur.**

Bu noktada, Dünya Ekonomik Forumu tarafından düzenlenen raporda yer aldığı üzere, Türkiye, kendi ülkesi bakımından insanın çevreye verdiği zararın önemli bir tehdit olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla, Türkiye Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin 14/1-b maddesi

⁹ R.G. 11.08.1983- 18132.

uyarınca, biyoçeşitlilik üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecek bu düzenlemenin çevresel sonuçlarının gerekli biçimde değerlendirilmesini sağlama yükümlülüğüne de uygun davranmamaktadır.

1999 yılında Türkiye'ye Avrupa Birliği'ne aday üye ülke statüsü tanındığından adaylık müzakereleri çerçevesinde ulusal mevzuatın, Avrupa Birliği müktesebatıyla uyumlaştırması gerekmektedir¹⁰. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 2016-2023 yılları için hazırlanan Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi'ne göre, mevcut doğa koruma sisteminin güçlendirilmesi için AB müktesebatına uyum sağlanacağı amaçlanmaktadır¹¹. Aynı belgenin tanımlar bölümünde, Avrupa Birliği müktesebatı içerisinde Avrupa Birliği Adalet Divanı kararları da yer almaktadır¹². Dolayısıyla, Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın, Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin dayanaklarından biri olan Yabani Fauna, Flora ile Bunların Doğal Habitatlarının Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Habitat Direktifi(92/43/EEC) hakkında verdiği kararlara da uyum sağlanması gerekmektedir.

2. Kara Avcılığı Kanunu Yönünden Normlar Hiyerarşisine Aykırılık Halleri:

Bahse konu *Av ve Yaban Hayvanlarının Ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik*, 4915 Sayılı Kara Avcılığı Kanunu'nun 4. maddesine ve diğer ilgili kanun maddelerine dayanılarak çıkarılmıştır.

Değişiklik yönetmeliğine dayanak oluşturan kanunun 4. Maddesinin son cümlesi şöyle demektedir: *"Lüzumu halinde bu yaban hayvanlarının kendilerinden, yavru ve yumurtalarından, korundukları süre içinde faydalanma ve zararlı olanları ile mücadele ve men edilen avlanma usulleri ile geçici olarak avlanma esasları Bakanlıkça tespit edilir"*

Bu maddeden yola çıkarak, dava konusu değişiklik yönetmeliğini çıkartan davalı Bakanlık, yapmış olduğu 7.12.2021 tarihli değişiklik ile **"insan yaralama ve ölümüne neden olan"** ve **"insan canına veya mala zarar veren"** hayvanları zararlı olarak kabul etmekte; bu hayvanlarının **her türlü ateşli silah ve yasak avlanma usulleri ile** yok edilmesine izin vermektedir.

Yönetmelikte yer alan bu değişiklikleri iki ayrı maddede ele alırsak;

- i. Yapılan değişikliklerden ilkinde; **koruma altında olan** yaban hayvanlarından **"insan yaralama ve ölümüne neden olanlar"**;
koruma altında olmayan yaban hayvanlarından ise **"insan canına veya mala zarar verenler"**;
"zararlı" olarak kabul edilmiştir.

¹⁰ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, "Avrupa Birliği Çevre Entegre Uyum Stratejisi (UÇES) (2016-2023)", 2016, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/icerikler//uces-belges--20180125144313.pdf>, (16.01.2022), s. 11.

¹¹ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, s. 138.

¹² T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, s. 9.

Zarar kavramı, ne yönetmelikte ne de ilgili kanunda tanımlanmamıştır. Yaban hayvanlarının hangi durum ve koşullarda insan canına/yaralanmasına/malına zarar vereceği belirsizlik taşımaktadır.

Hiçbir hayvan sebepsiz yere zarara sebebiyet vermez. Örneğin, bir ayıyı ya da kurdu doğal ortamında rahatsız ettiğinizde yaşanacak muhtemel bir zararı yaban hayvanına mal etmek, gerçekçi değildir.

Kendi doğal yaşam alanlarına yönelik insan müdahalesi sonucunda kendini koruma içgüdüleriyle hareket eden yahut doğal beslenme alanlarının insan müdahalesi sonucunda yok olması, tarlaya-bahçeye dönüşmesi sonucunda, o bahçenin mahsullerinden beslenmek zorunda kalan yaban hayvanının, sadece kendisini koruma ya da beslenme faaliyeti sebebiyle zararlı kabul edilmesi ve koruma altında olan bir tür olup olmadığına bakılmaksızın yok edilmesine izin verilmesi, hukuka aykırılık teşkil etmektedir.

- ii. Yapılan değişikliklerden ikincisi ise, insan yaralanmasına/ölümüne/mal zararına sebep olan yaban hayvanlarının **her türlü ateşli silah ve yasak avlanma usulleri ile** alandan çıkartılabileceğine (aslında yok edileceğine) ile ilgili düzenlemedir.

Değişiklik yönetmeliği ile 54. maddeye eklenen ve *“İnsan yaralanması ve ölüm olaylarına sebep olan zararlı ayı ve kurt gibi yaban hayvanları, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü kapsamında her türlü ateşli silah ve ihtiyaç duyulması halinde men edilen avlanma yöntemleri de kullanılarak acilen alandan çıkartılır, bunu takiben zararlı hayvan ile ilgili prosedür tamamlanır.”* şeklinde düzenlenen son fıkranın yol açtığı hukuka aykırılıklar şöyledir:

- Eklenen son fıkrayı **“her türlü ateşli silah ve yasak avlanma usulleri”** yönünden incelediğimizde, **dayanak kanunla yasaklanan avlanma yöntemlerinin kullanılmasına yönetmelikle izin verildiği gerçeği ile karşılaşırız.** Bu durum, Anayasa 124.maddede düzenlenen normlar hiyerarşisine açık aykırılık oluşturmaktadır.

Dayanak kanunun **“Avlanma esas ve usulleri”** başlıklı 6.maddesinin ikinci fıkrasında, yasak avlanma araç ve usulleri belirlenmiştir. İkinci fıkra şöyledir:

“Madde 6/2 –

Zehirle avlanmak yasaktır. Haznesi iki fişek alacak şekilde sınırlandırılmamış otomatik, yarı otomatik, pompalı ve benzeri yivsiz av tüfekleri ile havalı tüfek ve tabancalar avda kullanılamaz. Eğitilmiş hayvanlarla ve mücadele kapsamında kullanım yeri, şekli ve özellikleri Merkez Av Komisyonunca belirlenecekler dışında kara, hava araçları ve yüzer araçlarla, ses, manyetik dalga, ışık yayan araç ve gereçler, canlı mühre, tuzak, kapan ve diğer benzeri araç, gereç ve usullerle avlanılamaz. Avda kullanımı Merkez Av Komisyonu kararı ile men edilen ses ve manyetik dalga yayan cihazlar, tuzak ve kapanlar ile benzeri araç ve gereçlerin pazar ve ticarethanelerde bulundurulması ve

satışı yasaktır. Özellikleri Merkez Av Komisyonunca belirlenenlerin dışında gümeler kurulamaz ve bu gümelerde avlanılamaz.”

İptal istenen yönetmelik md. 54/son fıkrada ise, kanunu yasakladığı bu araç ve yöntemlerin tamamının kullanılması mümkün hale gelmektedir. Son fıkranın öncelikle bu gerekçe ile iptali gerekmektedir

- Dayanak kanunun **“Tanımlar”** başlıklı 2.maddesinin 27 fıkrasında, **yasa dışı avlanma** şöyle tanımlanmıştır:

Madde 2/27-

Yasa dışı avlanma: *Bu Kanun kapsamında korunan veya avına izin verilen yaban hayvanı türlerini; izin verilen yerler, belirlenen zamanlar, miktarlar dışında ve/veya zehirleyerek, tuzak ve kapan kurarak veya men edilen diğer usullerle canlı veya ölü ele geçirmeye çalışmayı veya ele geçirmeyi,*

Bu tanımda avına izin verilen yaban hayvanlarını **zehirleyerek, tuzak ve kapan kurarak veya men edilen diğer usullerle** canlı veya ölü ele geçirmeye çalışmak veya ele geçirmek, yasa dışı avlanma kabul edilmiştir.

Bu tanımlı, dayanak kanunun 6/2 maddesindeki yasak avlanma araç ve usulleri ile birlikte dikkate aldığınızda, **İptal istenen yönetmelik md.54/son fıkrasının, getirmiş olduğu düzenleme ile yasa dışı avlanmaya, kanuna aykırı bir şekilde onay verdiği ortaya çıkmaktadır.** Son fıkra bu gerekçe ile de iptali gerekmektedir

- Dayanak kanunun **“Av ve yaban hayvanlarının korunması ve koruma alanları”** başlıklı 4.maddesinin 4.fıkrasında da zehir kullanımı yasaklanmaktadır. Fıkroda şöyle denilmektedir:

“Av ve yaban hayvanlarının beslenmesine, barınmasına, üremesine ve korunmasına imkân veren doğal yaşama ortamları zehirlenemez, sulak alanlar kirletilemez, kurutulamaz ve bunların doğal yapıları değiştirilemez.”

Bu düzenlemeyi de, dayanak kanunun 6/2 maddesindeki yasak avlanma araç ve usulleri ile birlikte dikkate aldığınızda, **İptal istenen yönetmelik md.54/son fıkrasıyla, aslında yasak avlanma usulü olan zehir kullanımına ve bunun bir sonucu olarak hayvanların doğal yaşam ortamlarının zehirlenmesine de kanuna aykırı bir şekilde onay verildiği ortaya çıkmaktadır.** Son fıkra bu gerekçe ile de iptal edilmelidir.

- Yine dayanak kanunda **yasaklara uymama** başlıklı 21.maddesinde yasaklanmış yöntemlerle avlanma, av ve yaban hayvanlarının beslendikleri ve barındıkları ortamı zehirlenme suç olarak kabul edilip, bu suçların failleri hakkında ceza hükümleri getirilmişken, **İptal istenen yönetmelik md.54/son fıkrasıyla, kanunen suç olan**

eylemlere kanuna aykırı bir şekilde cezasızlık hali yaratıldığı ortaya çıkmaktadır. Son fıkra bu gerekçe ile de iptal edilmelidir.

3. Hayvanları Koruma Kanunu Yönünden Normlar Hiyerarşisine Aykırılık Halleri:

Dava konusu edilen değişikliklerin Hayvanları Koruma kanunu hükümleri ile de çeliştiği görülmektedir.

- Hayvanları Koruma Kanunu'nun **ilkeler** başlıklı 4. Maddesinin;
"e) Nesli yok olma tehlikesi altında bulunan tür ve bunların yaşama ortamlarının korunması esastır.
f) Yabani hayvanların yaşama ortamlarından koparılmaması, doğada serbestçe yaşayan bir hayvanın yakalanıp özgürlükten yoksun bırakılmaması esastır." düzenlemeleri;
- **Yasak müdahaleler** başlıklı 8.maddesindeki "Bir hayvan neslini yok edecek her türlü müdahale yasaktır." düzenlemesi;
- **Yasaklar** başlıklı 14.maddesindeki,
"a) Hayvanlara kasıtlı olarak kötü davranmak, (...) dövme, aç ve susuz bırakmak, aşırı soğuğa ve sıcağa maruz bırakmak, bakımlarını ihmal etmek, fiziksel ve psikolojik acı çektirmek.
m) (Ek:9/7/2021-7332/5 md.) Hayvanlara işkence yapmak veya acımasız ve zalimce muamelede bulunmak." düzenlemeleri,
- **Cezaları** düzenleyen 28, 28/A ve 30.madde hükümleri;

dava konusu yönetmelik değişiklikleriyle birlikte değerlendirildiğinde, dava konu değişikliklerin Hayvanları Koruma Kanunu ile de çeliştiği ve iptal edilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

İPTALİ İSTENEN DEĞİŞİKLİKLERİN YARALAMA, CANA VE MALA ZARAR VERME EYLEMLERİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

'Yaralama' ve 'İnsan Canına Zarar Vermek' Hususu

Yönetmeliğin "Yaban Hayvanlarından Zararlı Olanlarla Mücadele" kenar başlıklı 54. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen "Koruma Altında Olan Yaban Hayvanlarından Zararlı Olanlar Listesine", f) bendi ile insan yaralama ve ölümüne neden olan hayvanlar ve aynı maddenin 2. fıkrasında "Koruma Altına Olmayan Yaban Hayvanlarından Zararlı Olanlar Listesine" e) bendi ile insan canına ve mala zarar veren hayvanlar eklenmiştir.

f) bendinde geçen 'insan yaralaması' ile e) bendindeki "insanın canına zarar vermek" aynı anlamda olduğundan bu eyleme ilişkin sınır ve kapsam belirsizliğine değinmek gerekmektedir.

Hem hukuken hem tıbben yaralanma olgusu çok geniş bir durumu anlatır. Gerçekten de TCK md. 86'da yaralama fiilinin tanımında/maddi unsurunda; yaralama başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulması olarak belirtilmiştir. Bu tanımdan anlaşıldığı üzere vücudun herhangi bir yerinde herhangi bir şekilde acı hissedilmiş olması yaralamadan bahsetmek için yeterli görülmüştür. Bununla beraber yaralamaların tamamı eşit olmayıp sebep olduğu neticeden hareketle yaralamalar çeşitli kategorilere ayrılmıştır.

Örneğin: Türk Ceza Kanunu'nun 87. Maddesinde düzenlenen hükümde görüldüğü üzere; bir saldırı neticesinde yaşamsal organların etkilenecek şekilde yara alması veya uzuv kopması veya bitkisel hayata girmek de yaralanmak olarak kabul edildiği gibi, TCK md. 86 gereğince bir insana tokat atmak veya bir insanın saçını çekmek de vücuda acı veriyor olması nedeniyle hukuken yaralanmak olarak kabul edilmektedir.

Öldürme olayı ile yüze tokat vurulması arasındaki bedensel bütünlüğü yönelik tüm müdahaleler, yaralama olarak kabul edilebilir. Nitekim tıp literatüründe de yara oldukça geniş bir şekilde tanımlanmaktadır. Vücutta dış etki ile oluşan, doku, yapı ve bütünlüğü bozan her türlü lezyon tıbben yara olarak tanımlanır. Ki bu lezyonlar gözle görülemeyecek şekilde hafif dahi olsa, bu lezyon tıbbi açıdan yara olarak kabul edilebilmektedir.

Yaranın bu şekilde oldukça geniş bir anlam çerçevesine sahip olmasından kaynaklı olarak Kanun koyucu, ölçülülük ve denge ilkeleri gereğince yaralamalar arasında çeşitli ayrımlar yapmak durumunda kalmıştır.

TCK'dan hareketle ceza hukukunda üç tür yaralanmadan bahsetmek mümkündür:

- Basit tıbbi müdahale ile giderilecek şekilde yaralama,
- Yaralama,
- Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama

Bu ayrıma göre failin sebep olduğu yaraya göre TCK md. 86 ve 87'den anlaşıldığı üzere farklı farklı cezalar düzenlenmiştir. Dolayısıyla yaralamanın sebep olduğu sonuca, hayati bölgelere verdiği tahribat ve sair nedenlerden dolayı her yaralama eylemine aynı sonuç öngörülmemiştir.

Bu itibarla, ceza hukukunda olduğu gibi dava konusu Yönetmelikte de benzer şekilde bir ayırım yapılması gerekirken bu yapılmamış, yaralama ve zarar verme eylemleri karşısında tek bir sonuç üretilmiştir; o da yaban hayvanının katledilmesidir.

Bunun yapılmamış olması, anlamının çok geniş olması karşısında f) bendindeki 'yaralama' ile e) bendindeki 'insan canına zarar vermek' hususundan anlaşılması gerekenin ne olduğunun net olarak belirtilmemiş olması, uygulamada sorunlara, yaban hayvanların ölçsüz ve orantısız bir şekilde yok edilmesine ve neticede ciddi bir biyoçeşitlilik ve tür kaybına yol açacaktır.

Yaralama eylemine ceza hukukundaki gibi kategorilere ayırıp bu ayırımı göre yaralamaya farklı farklı sonuçlar öngörülmesi sadece ceza hukukunda değil, diğer Kanunlarda da mevcut olan bir gerçektir. Nitekim aynı durum 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda da mevcuttur. Yaralama fiilinin hukuken bir haksız fiil niteliğinde olduğuna kuşku yoktur. Haksız fiilden doğan tazminat hakkının ihdas edildiği TBK md. 56'da düzenlenen "Manevi Tazminat" kenar başlıklı hükme baktığımızda, gerçekten de yaralama hakkında, ağır yaralama ve ağır olmayan yaralama şeklinde Kanun koyucu tarafından ikili bir ayırım uygulandığı ve yaralamanın ağırlığına göre yaralamaya farklı sonuçlar bağlandığı görülmektedir. Bu nedenle tıpkı ceza kanunlarında yaralamanın sebep olduğu neticeye göre ölçülülük ilkeleri gereğince ceza miktarında değişkenlik göstermesi gibi, borçlar hukukunda da ölçülülük ilkeleri gereğince ağır olmayan yaralamaya sebep olan kişinin sorumlu tutulduğu manevi tazminat miktarı ile ağır yaralamaya sebep olan kişinin sorumlu tutulduğu manevi tazminat miktarı eşit olmamaktadır.

Bu örnekler ölçülülük ilkesi gereğince hukuken yaralama eylemlerinin tümünün aynı kefedede görülmediği ve yaralamadan yaralamaya değişkenlik gösterecek şekilde mevzuatta farklı farklı sonuçların düzenlendiğinin açık delilleridir. **Bu itibarla mademki Yönetmelikle yaban hayvanının yaralama eylemine bir sonuç bağlanmıştır o halde ölçülülük ilkesi gereğince Yönetmelikte de bu şekilde bir ayırım yapılması gerekmektedirken bunun yapılmamış olması, yaban hayvanının doğal yaşam ortamında meydana gelip gelmediğine ya da hayvanın korunan tür olup olmadığına bakılmaksızın, 'taraf' olduğu tüm yaralama ve insan canına zarar vermeyi aynı kefeye koyup yaban hayvanı hakkında tek bir yaptırım –yok etme- öngörülmüş olması bakımından f) bendi ile e) bendi hukuka açıkça aykırıdır.**

Bu nedenle hem f) bendinin hem de e) bendinin uygulanmasında bir ölçü ve orantılılık sorununun ortaya çıktığı tartışılmazdır. Şöyle ki, basit bir şekilde dahi olsa yaralanan bir kişi, f) veya e) bendinden aldığı yetkiye dayanarak koruma altında olan veya olmayan bir yaban hayvanını öldürebilecektir. Zira Yönetmelik f) ve e) bendiyle bu şekilde bir müdahaleye ceviz verilmiştir. Oysa basit yaraya karşılık olarak bir canlının yaşam hakkının sona erdirilmesi ölçülü bir müdahale olmayacaktır.

Bunlara ek olarak, anılan bende bir bütün olarak baktığımızda, bu bentlerin hangi şartlarda uygulanabileceği hususunda bir netliğin mevcut olmadığı da açıktır. Örneğin, yaban hayvanının kişiye saldırıyor olması nedeniyle meşru müdafaa halinde olduğu gibi, bu saldırıyı def etmek esnasında yara alan bir insan ile kendi halinde gezen veya yuvasında olan bir yaban hayvanını postundan, kürkünden ve sair unsurlarından faydalanmak niyetiyle veya heyecan olsun diye bu yaban hayvanına saldıran bir insanın bu esnada aldığı yara arasında bu bentlere göre bir fark yoktur.

Bu bentlere göre yukarıda yazdığımız her iki ihtimalde de cezalandırılacak olan taraf yaban hayvanı iken, mağdur taraf ise her durumda insan olmaktadır. Bu yaklaşım türcü ve taraflı bir yaklaşımdır. Taraflı olması nedeniyle de hukuka aykırıdır.

Bu bentler kapsamında meydana gelen olayı, yaban hayvanı kendi cephesinden bize anlatamadığı ve kendini savunamadığı sürece, onu tek suçlu taraf ilan etmek ve yok edilmesine izin vermek hukuka uygun bir davranış değildir.

Nihai olarak bu şekilde düzenlenen f) ve e) bendinin kanun yapma tekniğine uygun olduğunu söylemek mümkün değildir; Zira her iki bend için de söylemek gerekirse bunların ne zaman, hangi şartlarda ve nasıl uygulanacağı hususunda bir netlik olmadığı için bu bentlerin uygulanmasında pratikte sorunlar çıkabilecek ve keyfiliğe neden olabilecektir. Ayrıca bu şekilde ucu açık normların uygulanmasında ölçülülüğün de ihlal edilebileceği dikkate alınarak her iki bendin de iptal edilmesi gerekmektedir.

Mala Zarar Vermek Hususu

Yukarıda yaralama ve insan canına zarar vermek hususlarıyla alakalı değindiğimiz ölçülülük ilkesine ilişkin sakıncaların tamamı, md.54/f.2-e bendinde geçen insan malına zarar vermek için de geçerlidir.

54. Maddenin Son Fıkrası ve Meşru Savunma

“İnsan yaralanması ve ölüm olaylarına sebep olan zararlı ayı ve kurt gibi yaban hayvanları, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü kapsamında her türlü ateşli silah ve ihtiyaç duyulması halinde men edilen avlanma yöntemleri de kullanılarak acilen alandan çıkartılır, bunu takiben zararlı hayvan ile ilgili prosedür tamamlanır.”

54. maddenin son fıkrasına "**zararlı ayı ve kurt gibi yaban hayvanları**" ibaresi eklenmiştir.

Doğal yaşam koşullarında yaşayan evcil olmayan tüm memeli hayvanlar, kuşlar, sürüngenler ve diğer yaratıklarla kültüre alınmamış bitki türleriyle tüm bu canlıların yaşam ortamları yaban hayatını oluşturmaktadır. Yabani hayvanlar, "*doğada serbest yaşayan evcilleştirilmemiş ve kültüre alınmamış omurgalı ve omurgasız hayvanlar*" olarak tanımlanmaktadır.

Yaban hayatı kaynakları yeryüzü ekosisteminin önemli parçalarından birini oluşturmakta, yaban hayatının da bir bileşeni olması ve hayvan türleri ile birebir bağlantısı olması nedeniyle çevre kavramının unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Dünyada yaşayan bir türün yok olması, ona bağımlı olarak yaşayan diğer türleri de etkilemektedir. Bu hususta Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi (Paris Sözleşmesi), Su Kuşları Yaşama Alanı Olarak Uluslararası Önemde Sulak Alanlar Sözleşmesi (Ramsar Sözleşmesi), Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi), Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES), Kuşların Himayesine Dair Milletlerarası Sözleşme, Yabani Hayvanların Göçmen Türlerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Bonn Sözleşmesi-CMS) başta olmak üzere doğa ve yaban hayatın korunması amacıyla yapılmış 300'ü aşkın sözleşme bulunmaktadır.

Türkiye'nin 22 Aralık 1996'da taraf olduğu Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaret Konvansiyonu (CITES)'na göre yukarıda bahsi geçen yaban hayvanları Ek-1, 2 ve 3 olmak üzere liste halinde kategorize edilmiştir. Sözleşme (CITES) kapsamında yer alan hayvan ve bitki türlerinin uluslararası ticaretinin kontrol altına alınmasına yönelik usul ve esasları ilgili kurum ve kuruluşlarla koordinasyon sağlayarak düzenleme amacıyla: Çevre Bakanlığınca 27.12.2001 tarihli 24623 sayılı uygulama yönetmeliği de çıkarılmıştır.

7 Aralık 2021 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan yeni yönetmeliğe eklenen "zararlı ayı ve kurt gibi yaban hayvanları" ibaresi, **dünyada ve ülkemizde türleri tehlike altında olan boz ayı, kurt gibi yaşamlarını sürdürebilmek için çok geniş alanlara ve sağlıklı ekosistemlere ihtiyaç duyan hayvanların sayılarında azalmaya, orman ekosisteminin yaşam kalitesinde dramatik düşüşe ve değişikliklere neden olabileceği** gözetilmeden hazırlanmıştır.

Gerçekten de ilgili düzenlemede adı geçen **ayı ve kurt**, 1/7/2003 tarihli ve 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanununun 4 üncü maddesine dayanılarak Orman ve Su İşleri Bakanlığınca belirlenen **Ek-III Koruma Altına Alınan Yaban Hayvanları Listesi'nde** yer alan almaktadır. **Ayrıca, Türkiye'nin de taraf olduğu Bern Sözleşmesi Ek II Listesi'nde aygiller ve kurt kesin koruma altına alınan fauna türleri arasında sayılmaktadır.**

İlgili listelerde sayılan onlarca hayvan türünün içinden Yönetmelik, fıkrada adını geçirmek üzere ikisini seçmiştir. Bu durum, ayılara ve kurtlara yönelik bir hedef gösterme niteliği taşımaktadır. İlgili düzenleme, zararlı olarak nitelendirilen bu yaban hayvanlarının, insan yaralanmasına ve ölümüne sebep oldukları takdirde, men edilen avlanma yöntemlerinin kullanımına da izin vererek katledilmesine izin vermektedir. **Düzenlemede, yaralanmanın niteliği ya da öldürme olayına yol açan eylemler tartışılmamıştır.** Ayrıca, tehlikenin boyutlarına göre alınabilecek ve bütün tarafların hayatta kalmasını sağlayacak önlemlere yer verilmeden (örneğin öncelikle havaya ateş ederek hayvanı korkutup uzaklaştırmak gibi) yalnızca hayvanların ölümüne giden yol açıklanmıştır. "Acilen alandan çıkartılır" vurgusu ile, nasıl bir aciliyet durumundan bahsedildiği açıklanmadan, bu yol adeta teşvik edilmiştir. Yaban hayvanlarının yaşam alanları olan alanlardan katledilerek **acilen çıkarılması**, bunun kanunlarla ve yönetmeliklerle desteklenmesi önü alınamaz hayvan kıyımlarına neden olacaktır. Bu durum, Yönetmelik'in 7. Maddesinde yasaklanan fiillerin doğrudan ve dolaylı olarak gerçekleşmesine yol açacaktır. Hayvanlar, kış uykusu, göç, üreme, yavrularını yetiştirme ve tüy değiştirme dönemi boyunca rahatsız edilecek ve katledilecek; yaşam alanlarında güvenle barınmaları engellenecek ve göçe zorlanacak ve bu da hayvanların konaklama, üreme, kışlama ve önemli göç alanlarının bir daha kullanılmayacak şekilde insan eliyle tahrip edilmesine yol açacak; hayvanlarının üreme, göç ve kışlama dönemlerinde biyolojik döngülerini engelleyecek faaliyetlerle (ismini koymak gerekirse onları öldürerek) geri döndürülemez zararlar meydana gelecektir.

Yabani Hayvan Saldırılarında Meşru Savunma ve Zorunluluk Halinde Sorumluluk

Hayvanlarla ilgili olarak yapılan düzenlemeler, hayvan hakkına dayalı bir hukuk intiba etmemesi ve hayvanı eşya olarak nitelendirilmesi hasebiyle daha çok hayvanları koruma üzerine gelişen bir hukuktur.

Mer'î hukuk düzeni içerisinde eşyanın canlı ya da cansız olması bakımından bir ayırım yapılmamakta ve hayvanlar, taşınır bir eşya olarak kabul edilmektedir. Yakalanan vahşi hayvanlar sahipsiz mal kabul edilmekte, hayvanın zilyetliğini ilk ele geçiren, onun üzerinde hak sahibi olmaktadır.

Kanunlarda, mala karşı saldırılarda haklı savunmayı kabul eden hükümler olduğu gibi ceza hukukunda bu husus meşru savunma ve zorunluluk hali başlığı altında ayrıca düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanununun 25. maddesinde meşru müdafaada kişinin gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıya karşı savunmayı meşru olarak kabul etmekte, böylece kişilerin kendilerini koruma olanağı daha da genişletilmiş olmaktadır. Ancak savunma ameliyesinin bu saldırıyı defetmeye yeter ölçüde yapılması gerekmektedir. Bu ölçüyü aşan savunma hukuka uygunluk kapsamında kalmamaktadır.

Maddenin ikinci fıkrasında kusurluluğu ortadan kaldıran başka bir sebep olarak zorunluluk hali düzenlenmiştir. Kişinin kendisinin veya başkasının sahip olduğu bir hakka yönelik tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşuluyla işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez. Zorunluluk halinin meşru savunmadan temel olarak ayrıldığı nokta, tehlikenin kaynağı bir insan davranışı olabileceği gibi ondan başka bir şey de olabilir. Bu bir deprem, sel baskını, yangın, fırtına gibi bir doğal afet olabileceği gibi bir suç da olabilir.

Bunlar dışında saldırgan bir hayvan, radyoaktif, zehirli veya patlayıcı maddeler de tehlikenin kaynağı olabilir. Yine meşru savunmadan farklı olarak, zorunluluk halinde bir saldırı değil tehlike söz konusudur. Her iki durumda da hakim fail hakkında kusuru bulunmadığından ceza verilmesine yer olmadığına dair karar verecektir.

Hayvanı etkisiz hale getirme yollarından biri olan hayvanı öldürme halinde, durum ve koşulların bulunmaması durumunda, öldürme eyleminin hukuka aykırılığı sadece sahipli hayvanlar için söz konusu olamaz. Sahibi bulunmayan (örneğin vahşi hayvanlar, domuzlar, ayılar, kurtlar, tilkiler ya da sokakta veya barınakta yaşayan hayvanlar gibi) hayvanlar için de aynı koşulların aranması gerekir. **Zira hayvan hakları sadece sahipli hayvanlar için değil, sahibi olmasa bile tüm hayvanlar için geçerlidir.** Bir başka ifadeyle hayvan haklarından sadece sahipli hayvanlar değil sahipsiz hayvanlarda yararlanır.

Yönetmeliğin 54. Maddenin son fıkrası ile tanınan meşru savunma hakkının antroposentrik (insan merkezli) bir eksenle ele alındığı görülmekte olup meşru savunma hakkının özü ile bağdaşmamaktadır. Yaban hayatında yaşayan canlıların kişilerin canlarına ve mallarına zarar vermesinin (yasaklı olduğu halde önceden temini gereken) hazırlanması ve canlıya sair yöntemlerle enjekte edilmesi zaman alacak olan zehir gibi araçlarla önlenmeye çalışılmasına izin vermek kötü niyetli uygulamaları açık hale getirmektedir.

Yeni yönetmelik ile kişilerin kendilerini ve malını korumak amacıyla yabani hayvanları öldürdüklerini ispatlama durumu oldukça kolay bir hale getirilmiş olup sadece bir formalite haline dönüşmüştür. Kamu görevlisi, fiilin bu şartlar altında yapıldığına dair her beyanı doğru mu kabul edecektir?

İptal istenen yönetmelik md. 54/son fıkrasındaki “ALAN” kelimesinden anlaşılması gereken yerin neresi olduğu, suiistimale açık olacak şekilde muğlaktır

Yaban hayvanların vermiş olduğu zararlarla ilgili olarak öncelikli olarak zararın gerçekleştiği yere bakmak gerekmektedir. Yabani hayvanların kişilerin mallarına veya canlarına vermiş olduğu zarar, yabani hayvanın doğal yaşam alanında mı yoksa yaban hayvanlarının yaşam çevrelerinin dışında, insan yaşamının yoğun olduğu meskun mahallerde mi gerçekleşmektedir, iptali istenen düzenlemede bu husus belli değildir.

Yabani hayvanların yaşadıkları çevre, dünyada ve ülkemizde daha çok orman alanlardır. Yabani hayvanlar genelde orman alanlarında çoğunlukla kişilerin rahatça ulaşamayacağı ormanların yüksek ve sarp yerlerinde yaşamaktadır. Özellikle türüne nadir rastlanan vaşak vb. bazı hayvanlar için bu genellemeyi yapmak mümkündür. Ancak her yabani hayvan türü için de bunu söylemek mümkün değildir.

Tarım alanı, sulak alan, ya da bozkır-yayla gibi bakir alanlarla küçük çapta da olsa kara ve demiryolları güzergâhları boyunca, ev ve okul bahçeleri, şehirlerdeki parklar gibi diğer yerlerde de yabani hayvanlara rastlanmaktadır.

Yaban hayvanının habitatu, yuvasının olduğu yer, su içmek için indiği dere, göç yolu, yavrularına yemek bulmak üzere gezindiği mevki gibi yerlerin tamamı, **alan** kelimesinin içerisine dahil edilebilecek yerlerdir.

Yabani hayvan saldırıları hayvanın doğal habitatında meydana gelmiş ve kişiler tarafından hayvanı rahatsız edici davranışlar içinde bulunulmuşsa o zaman zararın doğmasında yaban hayvanına atfedilebilecek bir kusur bulunmamaktadır. İdare yaban hayvanlarına doğal habitatlarında yaşayacakları ve beslenme imkanı bulacağı alanlar temin etmek ve bu alanları korumak zorundadır. Ne var ki dava konusu düzenlemelerle çıkarılan bu yönetmelik ile İdarenin sorumluluğu göz ardı edilerek, doğal habitatlarında yaşayan hayvanlara (ki onlar ne yazık ki hukukun öznesi bile değildirler) ölçsüz bir kusur atfedilmiştir. Gerçekten de dava konusu değişikliklerde, alana niteliğine yönelik hiçbir belirleme ve tanımlama yapılmadan,

insana ve malına yönelik zarar verici davranış nerede gerçekleşirse gerçekleşsin, bunun tek sonucu olarak o hayvanın katledilmesinin öngörülmesi, hukuken ve vicdanen kabullenilebilecek bir durum değildir.

Dolayısıyla “alan” kelimesinin de iptal edilmesi gerekir. Hükümdeki bu alan ibaresinin iptal edilmesi halinde, fıkranın tamamı da anlamsız hale geleceğinden, fıkranın tamamının iptali gerekmektedir.

KORUMA ALTINDA OLMAYAN YABAN HAYVANLARININ ZARARLI SAYILDIĞI HALLERİN GENİŞLETİLMESİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

1- YÖNETMELİKTE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLE YABAN HAYATININ İNSAN CAN VE MALI KARŞISINDA DEĞERSİZLEŞTİRİLMESİ HUSUSU:

Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında 24.10.2005 tarihli Yönetmelik'in "**Yaban hayvanlarından zararlı olanlarla mücadele**" başlıklı 54. maddesinin 1. fıkrasında koruma altında olan hayvanların, 2. fıkrasında koruma altında olmayan hayvanların hangi hallerde zararlı sayılacağı düzenlenmiştir.

07.12.2021 tarihli ve 25976 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile 54. maddenin 2. fıkrasının **e bendinde** değişiklik yapılarak koruma altında olmayan yaban hayvanlarından "**insan canına ve mala zarar verenlerin**" de diğer bentlerde sayılan hallerin yanı sıra zararlı olarak kabul edileceği hüküm altına alınmıştır.

İlgili Yönetmeliğin 54/2. maddesinin a bendinde değişiklikten önce; koruma altında olmayan yaban hayvanlarından "**Tarım alanlarına, tarım ürünlerine, hayvancılığa, balıkçılığa ve diğer arazi kullanım şekillerine yönelik ciddi zarar verenlerin**" zararlı olarak kabul edileceği düzenlenmişti. Hâlihazırda bu hüküm, koruma altında olmayan yaban hayvanlarının can sağlığını keyfi olacak ve ölçülülükten uzak bir şekilde tehlikeye atmakta iken yapılan yeni düzenleme ile tarım alanlarının, tarım ürünlerinin karşısında güvenliliği olmayan yaban hayvanları insan canı ve malı karşısında da hukuki olarak ikinci statüye alınmıştır.

Koruma altında olmayan yaban hayvanlarının can güvenliği ve yaşam hakkı yalnızca değişiklik öncesi tarım alanları, değişiklikten sonra ise insan canı ve malı karşısında ötekileştirilmekle kalmamış, yine değişiklikten önce 54/2. maddenin b bendinde düzenlendiği üzere hayvanlar arasında bir ayırım yapılarak "**evcil hayvana zarar veren yaban hayvanının da zararlı sayılacağı ve ona karşı mücadele edileceği**" belirtilmiştir.

Evcil hayvan ile yabani hayvan arasında yapılan ayırımın hukuki ve etik yönden hiçbir haklı gerekçesi olmadığı ve son derece hatalı bir ayırım olduğu aşikârdır. Yeni düzenlemeyle insan malına karşı değersizleştirilen yaban hayatının, değişiklikten önceki ve halen mevcut olan düzenlemede evcil hayvan hayatından daha değersiz görülmesinin sebebinin, evcil hayvanın da insanın malı olarak algılandığı bir zihniyetten kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

2- DEĞİŞİKLİKTEKİ DÜZENLEMENİN KAZUİSTİK YÖNTEMLE HAZIRLANMAMIŞ OLUŞUNDAN KAYNAKLI YAŞANABİLECEK PROBLEMLER:

Yönetmelikte yapılan değişiklikten önce *tarım alanlarına, tarım ürünlerine, hayvancılığa, balıkçılığa ve diğer arazi kullanım şekillerine* yönelik ciddi zarar verenler, *evcil hayvanlara* zarar verenler ile değişiklik sonrası *insan canına ve mala* zarar veren koruma altında olmayan yaban hayvanlarına ilişkin düzenleme, içerisinde birçok belirsizliği barındıran çerçeve niteliğinde bir düzenlemedir.

Madde hükmünde geçen “*ciddi zarar*”, “*insan malı*” ifadeleri ve yaban hayvanı tarafından verilen ne tür bir zararın madde kapsamına alındığı, ortaya çıkan zarar sonucunda yaban hayvanı ile nasıl bir mücadele yöntemi izleneceği kazuistik bir şekilde açıklığa kavuşturulmalıdır.

Yönetmeliğin 54/2.maddesinin e bendinde yapılan değişiklikte yer alan “*insan malı*” kavramından ne anlaşılması gerektiğinin sınırları net bir şekilde belirlenmemiştir. İnsan malı, taşınır ya da taşınmaz olabileceği gibi niteliğine ve niceliğine göre de çeşitlilik gösterilebilmektedir.

Dolayısıyla, insan malı karşısında yaban hayatının ikinci sıraya alınması başlı başına bir hatayken yaban hayvanının hangi tür insan malında, ne boyutta bir zarara sebep olduğu önem arz etmeksizin **mala zarar niteliğine girebilecek her türlü fiili sonucunda doğrudan yaban hayvanıyla mücadeleye girilmesi yaban hayatının keyfi gerekçelerle sona erdirilmesine sebep olacaktır.**

Bu noktada yaban hayvanının verdiği zarar ile zarara sebebiyet veren hayvan ile mücadele kapsamında hayvanın ve türünün uğrayacağı zararın geniş ölçekte değerlendirilmesi gerekmektedir. **Yaban hayvanı tarafından tarım alanına veya insan malına verilen zarar maddi yollarla tazmin edilebilecek düzeydeyken yaban hayvanının yaşam hakkının ortadan kaldırılması ölçüsüz ve uzun vadede de yabani hayvan türlerinin tehlikeye girmesine sebep olacak bir yaklaşım olacaktır.**

3- İNSAN CANINI VE MALINI YABAN YAŞAMINDAN ÜSTÜN TUTAN DEĞİŞİKLİĞİN 1982 ANAYASASININ 35. MADDESİNE AYKIRILIK TEŞKİL ETMESİ HUSUSU:

Anayasanın 35. maddesi uyarınca “... *Mülkiyet hakkı toplum yararına aykırı olamaz*”. 1982 Anayasası’nın benimsediği sosyal devlet anlayışı, bireysel menfaat ile toplum

yararının karşılaştığı durumlarda, toplum yararının üstün tutulmasını benimsemektedir. Yaban hayatının korunmasında kısa ve uzun vadede toplum yararının bulunduğu aşikârdır.

Yapılan değişikliklerle daha çok yaban hayvanı, yapılan tespitin denetlenmesi güç bir şekilde zararlı kategorisine alınmıştır. İnsan malına zarar verdiği gerekçesiyle somut durumun özelliği gerektirmese bile yaban hayvanıyla mücadele içine girilmesi ve maddi bütünlüğüne zarar verilmesi biyolojik çeşitliliğe dolayısıyla da toplum yararına halel gelmesine sebep olacaktır.

İnsana tanınmış olan mülkiyet hakkının, herhangi bir sınır ve koşul olmaksızın bir yaban hayvanının hayatını sonlandırmaya imkân vermesi kabul dahi edilemez. Ancak yapılan değişikliklerle; yaban hayvanı tarafından verilen zarar hangi boyutta olursa olsun, insanın mı yaban hayvanının yaşam alanına girdiği yoksa tersinin mi söz konusu olduğu değerlendirilmeden her durumda yaban hayvanının zararlı olduğu varsayılarak insan malının hayvan yaşamından daha üstün olduğu peşinen kabul edilmiştir.

İnsanın mülkiyet hakkı ile hayvanın yaşam hakkını yarışır hatta doğrudan mülkiyet hakkını önceler bir bakış açısıyla yapılan değişiklik açık bir şekilde hukuka aykırıdır ve iptali gerekmektedir.

4- İNSAN CANININ VE MALININ ZARARA UĞRAMASINDA İNSANIN ETKİSİ:

Yönetmeliğin 54/2. maddesinin a ve e bentlerinde; yaban hayvanının tarım alanlarına, tarım ürünlerine, hayvancılığa, balıkçılığa ve insan canına, malına vereceği zararlar üzerinde durulmuş ve doğrudan hayvanlar, insanların faaliyet gösterdiği alanları tahrip ediyormuş gibi bir yaklaşım içine girilmiştir ancak insanın yaban hayvanlarının yaşam alanlarına doğru yayıldığı gerçeği göz önünde bulundurulmamıştır.

Yaban hayvanlarının, doğaları gereği insan yerleşiminin yoğun olduğu merkezlerden uzak yerlerde, ormanlık alanlarda yaşadıkları bilinmektedir. Ancak insanlık her geçen gün kırsal kesimlerin sınırlarını aşarak yaban hayvanlarının habitatlarına doğru yayılım göstermektedir. Dolayısıyla madde hükmünde geçen tarım alanları veya hayvancılık yapılan alanlar esasında bir zamanlar yalnızca yaban hayvanlarının yaşadığı ancak zaman içerisinde insanların istila ettiği bölgelerden olabilir.

Hal böyleyken doğal yaşam alanları işgal edilen yaban hayvanlarının insanlarla temasının kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Yönetmelik hükmünde yaban hayvanı tarafından verilen “zarar” olarak değerlendirilen fiilin, aslında “yaban hayvanının kendi yaşam alanını savunması” olabileceği değerlendirilmelidir.

Tarım alanının ve hayvancılık yapılan bölgenin yaban hayvanlarının habitatlarına konumlandırılması ve çeşitli sebeplerle insanların yaban hayvanlarının yaşam alanlarına girmesi sonucu zararın meydana gelmesinde kusurun doğrudan hayvanda bulunması insanın sorumluluğunu tamamen ortadan kaldırmaktadır.

Yabani hayvanın verdiği zararın ortaya çıkmasında insan fiilinin ve yabani bölgelere yayılışının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Aksi taktirde; doğayı istila eden insan bir de üstüne üstlük zarara uğrayan mağdur konumuna alınarak bir hayvanın hayatına son verme hakkını eline almış olacaktır.

Bu noktada değinilmesi gereken bir diğer husus da şudur ki; yaban hayvanı tarafından tarım arazisine, hayvanına, canına veya malına zarar verildiğini iddia eden bir kimsenin yalnızca beyanına dayanılarak fiilinin, zararlı hayvanla mücadele kapsamında sayılması yönetmelikteki düzenlemelerin suiistimal edilmesine sebebiyet verebilir.

Asıl niyeti arazisini, hayvanını, canını ve malını yabani hayvana karşı korumak olmayan birçok avcının yönetmelikle hazır önlerine sunulmuş olan imkânı kullanması; **soyları tehlikede olan yaban hayvanlarının kontrolsüz bir şekilde avlanmasının önünün açılması** anlamına gelecektir.

Yönetmeliğin amacının, kontrolsüz avcılığın önüne geçmek olması gerekirken yapılan geniş çerçeveli ve uluslararası sözleşmelere, Anayasaya, kanunlara aykırı olan değişiklikler sonucunda avcılarının üzerinden sorumluluklarını atmalarını sağlayan, yaban hayatının yok edilmesine imkân tanıyan bir noktaya gelinmiştir. Yaban hayatının yok edilmesinin önüne geçilerek biyoçeşitliliğin ve ekosistemin korunması için 07.12.2021 tarihli ve 25976 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan yönetmelikle yapılan değişikliklerin iptal edilmesini elzemdir.

DÜZENLEMENİN BELİRLİLİK VE ÖNGÖRÜLEBİLİRLİK İLKESİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Huzurdaki davaya konu Değişiklik Yönetmeliği, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Kanun'a dayanılarak çıkarılmış olup **(düzenleyici) idari işlem** niteliğindedir. İdari İşlemlerin hukuka uygunluğu ise yetki, şekil, sebep, **konu** ve amaç olmak üzere beş temel unsur üzerinden denetlenir. İdari işlemin konu unsuru yönünden; Anayasa md. 2'de yer alan hukuk devleti ilkesinden kaynaklanan ve idari işlemlerin hukuka uygunluğunu sağlayan temel ilkeler ise eşitlik, **hukuki güvenlik** ve ölçülülük ilkeleridir. Hukuki güvenlik ilkesi ise idari istikrar, **belirlilik ve öngörülebilirlik** ile geriye yürümezlik unsurlarından oluşmaktadır. (Bu hususta bkz. Muhammed Göçgün, *İdari İşlemin Konu Unsuru, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 231.*)

Belirlilik ve öngörülebilirlik ilkesi, **hukuk devleti ilkesini somutlaştırmakta**, ölçülülük ilkesiyle birlikte anayasal düzenin kuruluşunda etkin hale getirmektedir. (Bu hususta bkz. Klaus Stern, *Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland, Band I, München 1984, s. 829.*) Bu nedenle normların açıklığı ve belirliliği, hukukun kendisi kadar eski, hukukun üstünlüğünden bir parça ve hukuk devletinin ayrılmaz doğal parçasıdır. Yasa yeterli somut veriler içermeyip, hukuku uygulayan yürütme organına her türlü yorum olanağını tanıması durumunda yürütmenin yasayla bağlılığı yasamanın devredilemezliği ilkesi içi boş bir söylemden öteye gidemeyecektir. (Bu hususta bkz. Hans-Jürgen Papier/ Johannes Möller, *Das Bestimmtheitsgebot und seine Durchsetzung, AöR 122 (1997), s. 180. ; BVerfGE 8, 274, 325; 69,1,43.*)

Anayasa Mahkemesi de belirlilik ve öngörülebilirlik ilkesine çeşitli kararlarında yer vermiştir. Buna göre; “Anayasa’nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devletinin temel ilkelerinden birisi de belirliliktir. Belirlilik ilkesi, **bireylerin hukuk kurallarını önceden bilmeleri, tutum ve davranışlarını bu kurallara göre güvenle belirleyebilmeleri** anlamını taşımaktadır. Belirlilik ilkesi yalnızca yasal belirliliği değil daha geniş anlamda hukuki belirliliği ifade etmektedir. Bir başka deyişle hukuk kurallarının belirliliğinin sağlanması yalnızca kanunla düzenleme yapılması anlamına gelmemektedir. Yasal düzenlemeye dayanarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir gibi niteliksel gereklilikleri karşılması koşuluyla mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. **Hukuki belirlilik ilkesinde asıl olan, bir hukuk normunun uygulanmasıyla ortaya çıkacak sonuçların o hukuk düzeninde öngörülebilir olmasıdır.**” (Bkz. AYM Kararı, E. 2016/198, K. 2017/144, T. 28.9.2017, R.G. 18.10.2017-30214, para. 9.)

Bir başka karara bakılacak olursa; "Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri ' belirlilik 'tir. **'Belirlilik' ilkesi yalnızca yasal belirliliği değil, daha geniş anlamda hukuki belirliliği ifade etmektedir.** Erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir gibi niteliksel gereklilikleri karşılması koşuluyla kanunlar, mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir. Aslolan **muhtemel muhataplarının mevcut şartlar altında belirli bir işlemin ne tür sonuçlar doğurabileceğini öngörmelerini mümkün kılacak bir normun varlığıdır. 'Öngörülebilirlik şartı' olarak nitelendirilen bu ilkeye göre kanunun uygulanmasında takdirin kapsamı ve uygulama yöntemi bireyleri keyfi ve öngöremeyecekleri müdahalelerden koruyacak düzeyde açıklıkla yazılmalıdır.** Belirlilik, kişilerin hukuk güvenliğini korumakla birlikte idarede istikrarı sağlar." (Bkz. AYM Kararı, E. 2011/63, K. 2013/28, T. 14.02.2013, R.G. 31.12.2013-28868, s. 39.)

Yukarıda yer verilen AYM kararları dahil olmak üzere çeşitli yüksek mahkeme kararları ve çeşitli akademik metinlere bakıldığı vakit; **açık, net, anlaşılır, muğlaklıktan uzak, objektif kuralları gerektiren belirlilik ve öngörülebilirlik ilkesinin; vatandaşların hangi eylemlerinin hangi sonuçlara yol açacağını anlayabilmesini, bu öngörü ile davranışlarını düzenleyebilmesini ve idarenin takdir yetkisini kötüye kullanmasını engellemesini** sağladığı görülecektir. Böylelikle anayasa tarafından olmazsa olmaz olarak öngörülen hukuki güvenlik ilkesi dolayısıyla hukuk devleti ilkesi somut normlarda karşılığını bulacaktır. (Bu hususta bkz. Muhammed Göçgün, a.g.e, s. 258-261.)

Nitekim AİHS md. 7'deki “hukuk” kavramı sözleşmenin diğer maddelerinde kullanılan “yasa” anlamındadır ve bu kavram, yasaları ve içtihatları kapsadığı gibi, özellikle bilinebilirlik ve öngörülebilirlik gibi niteliksel gereklilikleri karşılması koşuluyla **yürütmenin düzenleyici işlemlerini kapsar bir şekilde** değerlendirilmektedir. (Bu hususta bkz. Osman Can, Belirlilik İlkesine Anayasal Bakış, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(1-2), s. 100)

Sonuç olarak; 07.12.2021 tarihli ve 31682 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış "Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile getirilen **değişikliklerin belirlilik ve öngörülebilirlik ilkesi açısından idari işlemlerin konu bakımından hukuka uygunluğu kapsamında değerlendirilmesi** zaruridir.

Değişiklik Yönetmeliği ile getirilen yeni düzenlemeler son derece muğlak, belirlilikten uzak, idarenin takdir marjını genişleten nitelikte olup, vatandaşların davranışları sonucu karşılaşılabilecekleri hukuki sonuçları öngöremeyeceği şekilde kaleme alınmıştır. Şöyle ki;

• **Yönetmelik md. 54/ f. 1, b. f bakımından;**

"İnsan yaralama ve ölümüne neden olanlar" şeklinde koruma altında olan ve zararlı sayılacak olan yaban hayvanları arasına 6. bir kategori eklenmiştir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki Kanun md. 4 ile avlanması yasak olan koruma altındaki yaban hayvanlarının yönetmelik ile getirilen bir düzenleme ile avlanabilmeleri **yasamanın devredilmezliği ilkesine** aykırıdır. Zira; **kanun koyucu** tarafından **yasak** olarak öngörülen bir durum **idare** tarafından **takdir yetkisi aşılarak** düzenleme altına alınmıştır. İşbu durum hukuki öngörülebilirlik ilkesinin ihlalini teşkil etmektedir.

"Yaralama" ibaresi içerik itibariyle geniş olup, yaralamadan anlaşılması gerekenin ne olduğu belirsizdir. Şöyle ki;

Hangi boyuttaki yaralamayı kapsamına almaktadır? Yalnızca basit tıbbi müdahale ile giderilemeyecek veya ağır yaralamalar mı bu kapsama girecektir? Yaralamaya neden olan tek bir hayvan ise **o bölgede yaşayan tüm tür mü** bu kapsamda kalacaktır? Yalnızca o hayvan bu kapsamda değerlendirilecekse **daha sonra hangi hayvanın zarar veren hayvan olduğu ne şekilde tespit edilecektir?**

Her ne kadar yapılan düzenlemelerin ilerleyen zaman içerisinde meydana gelecek değişikliklere karşı kadük kalacağından bahisle düzenlemelerde her kavramın tanımlanması uygun görülmemekteyse de **idareye verilen düzenleyici işlem yapma yetkisi tam da bu sebepten kaynaklanır.** Zira iptal konusu yönetmelik idari işlem niteliğinde olmakla, idare kanunda belirsiz kalan hususların en ince detayına kadar açıklanması sebebi ile anayasal düzende ön görülmüştür.

Tabir-i caizse idare tarafından yapılan, yönetmelik başlığı altında kanun düzenlenmesidir. İşbu kapsamda **yapılan düzenlemenin içerik bakımından yönetmelik idari işlemi olmaması sebebiyle** de iptali gerekir.

- **Yönetmelik md. 54/f. 2, b. e bakımından;**

Daha önce koruma altında olmayan ve zararlı sayılacak olan yaban hayvanları içerisinde "*mala ve cana kastedenler veya saldırılar*" şeklinde formüle edilen kategori "*insan canına veya mala zarar verenler*" şeklinde değiştirilmiştir. Yukarıda yer verdiğimiz belirsizlik gerekçeleri işbu değişiklikte de söz konusu olmakla birlikte ek belirsizlik gerekçelerimiz şu şekildedir:

Bir önceki fıkrada "**yaralama**" kavramı kullanılmışken bu fıkrada "**insan canına zarar vermek**" ibaresinin neden kullanıldığı anlaşılamamaktadır. İdare tarafından bu düzenleme yapılırken ikisinin farklı anlama geleceği düşünülmüş de bu sebeple mi farklı ibare atfetme yoluna gidilmiştir, **yoksa bunlardan anlamamız gereken aynı şeyler midir?** İşbu durum açıkça belirsizliğe yol açmakta olup, **norm yapma tekniği bakımından da uygun değildir.**

"*Mala zarar vermek*" ibaresinden ne anlaşılması gerekmektedir? **Mala hangi boyutta verilecek zarar** bir hayvanı zararlı kategorisine sokacaktır? Ezcümle, **bir fasülye tarlasındaki bir fidandan tek bir yaprak koparan güvercin de zararlı ve katli vacip hayvan** sayılacak mıdır? Mala verilen zarar **ne şekilde kim tarafından hangi ispat vasıtaları ile** tespit edilebilecektir?

- **Yönetmelik md. 54/f. 6, c. 1 bakımından;**

Zararlı hayvanların avlanmasına ilişkin görevlendirmeye dair düzenlemede avlanacak yaban hayvanlarına "**bu madde kapsamında zararlı kabul edilen yaban hayvanları**" eklenmiştir. İşbu ekleme maddeyi belirsiz hale getirmektedir. Şöyle ki;

Normların yorumlama biçimlerinden biri de **sistemik yorumdur**. Eş söylemle; normların anlamları araştırılırken yalnızca kelimelerin anlamı değil gerek buldukları normdaki diğer kelimelere gerekse normun yer aldığı düzenlemedeki diğer normlara bakılır.

Aynı maddenin birinci fıkrasında koruma altında olanlardan tahdidi olarak, ikinci fıkrasında ise koruma altında olmayanlardan tadadi olarak zararlı hayvanların hangi yaban hayvanları olacağı açıkça düzenleme altına alınmıştır. Dolayısıyla, düzenlemenin devamında zararlı hayvan denildiğinde, zararlı hayvanın nitelemesi için birinci ve ikinci fıkraya bakılması gerektiği açıktır.

Halihazırda "**zararlı olan yaban hayvanlarının avlanması**" denildikten sonra hangi sebeple tekrar bu madde kapsamında "**zararlı kabul edilen yaban hayvanları**" denilme ihtiyacı doğmuştur? Bu hayvanların ile bağlacından önce yer alan zararlı hayvanlardan bu hayvanların farkı nedir? **Birinci ve ikinci fıkrada düzenlenmeyen üçüncü bir zararlı hayvan grubu mu bulunmaktadır, bulunmaktaysa bu grup neden ayrıca tanımlanmamıştır?**

"Zararlı hayvan" kavramı ilk iki fıkrada tanımlanmışken neden düzenleme yapan tarafından bu kavram tekrarlanmamış, bunun yerine **"tabiata ve türlere zararlı olan yaban hayvanları"** şeklinde farklı bir ibare kullanılmıştır? Bu hayvanlar zararlı hayvanlardan değilse neden tüm detayları içermesi gereken yönetmelikle açıklanmamıştır? Şayet başka bir yerde düzenlenmişse neden ilgili düzenlemeye atıf yapılmamıştır? Düzenlenmemişse ne şekilde tespit edileceklerdir?

"Zararlı olan yaban hayvanları" ile "zararlı kabul edilen yaban hayvanları" birbirinden ayrı iki kategori ve "zararlı kabul edilen yaban hayvanları" ilk iki fıkrada düzenlenmiş ise **"zararlı olan yaban hayvanları" nereden düzenlenmiştir?**

İşbu düzenlemenin norm oluşturma tekniği bakımından son derece hatalı olduğu ve belirsizliklere yol açarak öngörülebilirliği ortadan kaldırdığı açıkça ortadadır.

- **Yönetmelik md. 54/f. 8 bakımından;**

Maddeye ek bir fıkra eklenmiş ve bu fıkra ile "insan yaralanması ve ölüm olaylarına sebep olan zararlı ayı ve kurt gibi yaban hayvanlarının" "men edilen avlanma yöntemlerinin" kullanılabileceği öngörülmüştür.

İnsan yaralanması ve ölüm olaylarına sebep olma gerek birinci gerekse ikinci fıkra bakımından zararlı hayvan kategorilerinden biri olarak düzenlenmiştir. Bu fıkrada doğrudan zararlı hayvan denmeyip "zararlı ayı ve kurt gibi" ifadesinin kullanılmasının gerekçesi nedir? "İnsan yaralanması ve ölüm olaylarına sebep olan ayı ve kurtlar", "insan yaralanması ve ölüm olaylarına sebep olan zararlı hayvanlar" kapsamında sayılmamakta mıdır ki ayrıca bu fıkrada belirtilme ihtiyacı doğmuştur? Birinci ve ikinci fıkrada **soyut kategoriler getirilmişken**, neden bu fıkrada ayı ve kurt şeklinde sayılmış, **sınırlama amacı taşıyacaksa neden "gibi" ifadesi** kullanılmıştır? Birinci ve ikinci fıkrada olmayan bir başka zararlı hayvan kategorisi mi bulunmaktadır?

Söz konusu **müdahale yalnızca saldırı anında mı yapılabilir**, daha sonra yapılması mümkün müdür? Bu müdahale **herkes tarafından her an** yapılabilir mi? Bu fıkranın 6. fıkradaki düzenlemeden farkı nedir, neden iki başlı bir düzenleme yapma yoluna gidilmiştir? **Hangi hallerde men edilen avlanma yöntemlerine ihtiyaç duyulabilir?**

Kanun ile yasaklanan avlanma yöntemlerinin doğrudan yönetmelikle düzenlenerek yasal hale getirilmesi idarenin düzenlemelerinin ikincilliği ilkesinin açık ihlalini oluşturmaktadır. Bu hususta yasamanın devredilmezliğine ilişkin yukarıda yaptığımız açıklamalara atıf yapmakla yetiniyoruz. Bu fıkra bakımından da hukuki öngörülebilirlik ilkesinin açıkça ihlal edildiği ortadadır.

Sonuç olarak; Koruma altında olsun olmasın, yabani hayvanların zararlı hayvan olarak nitelendirilmesi **kolaylaştırılmış** ve bu kapsam **genişletildiği** gibi **yasaklı yollarla müdahale** etme kanuna aykırı şekilde mümkün hale getirilmiştir. Başka bir hayvanın zarar

veren hayvanla karıştırılması ve avlanmasının **basitleştirilmiş** olması hukukun yanında insan vicdanına da aykırı bir durum teşkil etmektedir. Zararlı hayvanların avlanmasının **son çare** olarak öngörülmediği, bu kapsamda düzenlemenin **orantılılık** ilkesine aykırı şekilde ve idare tarafından geniş yorumlamaya müsait şekilde belirsiz ve öngörülemez olarak aşıkardır.

“...belirsiz olan ve kesin olmayan kanunlar insanları yanlış yönlendirebilir.” (Bu hususta bkz. Can, s. 95: Arslan, Anayasa Teorisi. s. 24; Raz, Joseph. "Hukuk Devleti ve Erdemi" (Çer. Bilal Cana/an), Hukuk Devleti: Hukuki Bir İlke Siyasi Bir İdeal (Ed. Ali Rıza Çoban/Bilal Canatan/Adnan Küçük.) Adres Yayınları. Ankara 2008. S.) Yapılan düzenlemeler belirsiz olduğu gibi **öngörülebilirlik ilkesine** aykırı bir şekilde **yasama yetkisinin devri** niteliğinde olduğu ve **kuvvetler ayrılığı ilkesine** ters düştüğü açıkça ortadadır. (Bu hususta bkz. Can. s. 93.; Köküsarı, A. G. İ. (2008). Hukuk devletinde bireyin hukuki güvenliği ve önemi. Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 14.)

Belirli ve öngörülebilirlik gereklerini “yaşamın çetrefilliği” ya da “toplumsal ilişkilerin çeşitliliği” nedeniyle zayıflatmak pek ikna edici gözükmemektedir. Çünkü her bir norm belirsiz birçok olguyu kapsar, bu zaten soyut-genel bir düzenleme olan normun doğasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle ilgili hayvanları doğanın ve çevrenin yapısı gereği belirleyememe gibi bir savunma belirlilik ilkesine aykırılık teşkil edecektir. (Bu hususta bkz. Osman Can, a.g.e, s. 97.) Nitekim **yargılama ya da hukuksal yorum yöntemlerince belirlenebilir olmayan kavramların hukuksal olarak nitelendirilmeleri olanaksızdır.** (Bu hususta bkz. Osman Can, a.g.e, s. 99)

BIYOÇEŞİTLİLİK VE EKOSİSTEMİN KORUNMASI VE ÖNEMİ

Gerek biyolojik çeşitlilik gerekse ekosistemler dünyanın yaşam destek ünitelerini oluşturarak, ekolojik dengenin bir bütün olarak işlemlerini sağlar. Sürdürülebilir gelişmenin yaşayan temelini oluşturan biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler dünyanın değişimleri karşısında dengelerin yeniden kurulmasına olanak sağlayarak, bu çeşitliliğin önemli bir parçası olan insana yaşamı olanaklı kılar.¹³

Biy çeşitliliğin önemi geçmişten günümüze artarak devam etmektedir. Biyoçeşitlilik tarih boyunca insan toplumlarının maddi, manevi, kültürel ve estetik olarak bağımlı olduğu birçok hizmeti sağlamıştır. Biyoçeşitlilik ekosistemin işleyişinin temelini oluşturmaktadır (Harrop ve Pritchard, 2011: 474). Benzer şekilde Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne 3 göre biyolojik çeşitlilik hem kendi başına hem de ekolojik, genetik, sosyal, ekonomik, bilimsel, kültürel, rekreatif ve estetik açıdan değer taşımaktadır. Ayrıca biyolojik çeşitlilik biyosferdeki yaşam destek sistemlerinin idame ettirilmesi ve evrimi için önemlidir (BÇS, Önsöz, Prg. 1, 2).

¹³ Demir A., 2009, Küresel İklim Değişikliğinin Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Kaynakları Üzerine Etkisi, Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, dergipark.org.tr

Biy çeşitlilik insanların gıda, ilaç ve diğer temel ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Biy çeşitlilik özellikle gıda güvenliği için esastır. Üretimi yapılan tüm tarım ürünlerinin, bitki ve hayvan türlerinin temeli, doğada bulunan yabancı akrabalarına dayanır. Günümüzde de yeni tarım ürünleri elde etmek veya mevcut olanları insanların ihtiyaçlarına göre iyileştirmek için yabancı türlerden yararlanılmaktadır (“Biyolojik Çeşitlilik Nedir?”, 2011: 1). Ancak biy çeşitliliğin bileşenleri olarak ekosistemler ve türler hızla bozulma ya da yok olma tehdidi altındadır.¹⁴

Biyolojik çeşitliliğin zarar görmesi ve türlerin yok olması sonucu doğal dengenin bozulması kaçınılmazdır. Doğal dengenin bozulmasıyla birlikte insanların da yaşaması tehlikeye düşecektir.

Biyolojik çeşitliliğin zengin olduğu bölgelerde doğal dengenin bozulması da zorlaşmaktadır. Tür bakımından zengin olan ekosistemler, fakir ekosistemlerden daha dengelidir ve kendilerini daha kolay yenilerler. Tarım, tıp, endüstri ve turizm gibi alanlarda önemli bir yere sahip olan canlı doğal kaynakların oluşturduğu biyolojik çeşitlilik, aynı zamanda kalkınma potansiyelinin de bir göstergesidir.¹⁵

Biy çeşitlilik kaybı, sadece çevreyi değil, aynı zamanda ekonomiyi ve küresel güvenliği de etkileyen etik bir sorun. Aynı zamanda insanın kendini koruma meselesidir. Gıda, lif, su, enerji, ilaç ve diğer genetik materyallerin elde edilmesinde önemli rol oynayan biy çeşitlilik, iklimin düzenlenmesi, su kalitesinin sağlanması, kirliliğin önlenmesi, bitkilerin tozlaşması, taşkınların kontrolü, fırtına ve dalgalardan önlenmesinde kilit önem taşır. Aynı zamanda, tüm yönleriyle insan sağlığının temelini oluşturan doğa, bizlere ilham vererek, öğretmek, fiziksel ve psikolojik deneyimler yaşatarak, kimliklerimizi şekillendirerek manevi dünyamıza, yaşam kalitemize ve kültürel hayatımıza katkıda bulunur.¹⁶

****Biyolojik Çeşitliliğin Korunmasında Kamu Yararı:**

Biyolojik çeşitliliğin korunması demek ilgili yöredeki hayvan ve bitkilerin korunması, yaşam döngüsünün korunması, türler yaşayabildiği için ülkesel zenginliğin sağlanması, bitki ve hayvanlardan elde edilen ekonomik çıkarların devamlılığının sağlanması ve yörede yaşayanların ekonomik durumlarının korunmasıdır. Bu olgular topluca kamuya yararlı olarak nitelendirilebileceği gibi ayrı ayrı başlıklar altında yer verebileceğimiz ekonomi, çevre, tarım gibi konular açısından da biyolojik çeşitliliği, kamuya yararlı olarak nitelendirebiliriz.¹⁷

“Doğal hayatın korunması hedefli kamu yararı anlayışı, belirgin bir şekilde ifade edilmese de bazı yargı kararlarında açıkça görülmektedir. Bu durum doğal yaşamın ve dolayısıyla

¹⁴ Hayırsever F., Topçu, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi: Müzakereden Uygulamaya, 2012, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, Cilt 20,Sayı: 1

¹⁵ Dr. N. Münci ÇAKMAK, 2008, Biyolojik Çeşitliliğin Hukuken Korunması Ve Kamu Yararı, AÜHFD

¹⁶ WWF/ZSL,2020 Yaşayan Gezegen Raporu, <https://www.wwf.org.tr/?10241/Yasayan-Gezegen-Raporu-2020>

¹⁷ ÇAKMAK Dr. N. Münci, 2008, Biyolojik Çeşitliliğin Hukuken Korunması Ve Kamu Yararı, AÜHFD

biyolojik çeşitliliğin korunmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Nitekim Danıştay, ekolojik dengenin bozulma tehlikesi altında olduğu durumlarda, serbest bölge kurulmasında kamu yararı olmadığına hükmetmiştir.¹⁸ Yine serbest bölge kurulması ile ilgili olarak; “orman, çevre, kültür ve tabiat varlıkları ve kıyılarla ilgili mevzuat dikkate alınmadan” serbest bölge alanı belirlenmesinin hukuka uygun olmadığı belirtilmiştir.¹⁹ Benzer bir kararda ise kaplumbağaların üreme alanı ve su kuşlarının habitatı olan, endemik türleri barındıran bir bölgede turizm merkezi açılmasında kamu yararı olmadığı sonucuna varmıştır.^{20” 21}

TÜRKİYE’NİN BİYOCOĞRAFYASI VE KONUMUNUN BİYOÇEŞİTLİLİK YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

İnsanlık tarihi boyunca çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapmış Anadolu, farklı yeryüzü şekilleri ve iklim kuşakları ile, üç tarafını kuşatan deniz ve kıyılarında, akarsu ve göllerinde, bozkır ve ormanlarında neredeyse küçük bir kıtaya kıyaslanabilecek bir doğal mirasa sahip. **Türkiye coğrafyasının büyük bir bölümü, küresel düzeyde önemli üç biyoçeşitlilik sıcak noktasının birleşim kümesi içinde: Kafkasya, Akdeniz ve İran-Anadolu.** Bu coğrafyayı, 160’ın üzerinde memeli, 460’dan fazla kuş, üçte biri endemik 10 bini aşkın bitki, 364 kelebek, 141 sürüngen ve çift yaşamlı ve 405 balık türü ile paylaşıyoruz. Tüm dünyada 10 bin kuş, Avrupa kıtasında ise 12 bin bitki türünün varlığı göz önünde bulundurulduğunda biyoçeşitlilik açısından ılıman kuşaktaki en zengin ülkelerden biri olan Türkiye’nin yeri daha iyi anlaşılabilir.²²

Türkiye, Avrupa kıtasında bulunan bitki türlerinin %75’ini barındırmakta olup, bunun üçte birini endemik bitkiler oluşturur. Anadolu faunası 80.000’in üzerindeki tür zenginliğiyle de dikkati çekmektedir. Alageyik ve sülünün anavatanı Anadolu olup, bozayı, yaban domuzu, kurt, vaşak başta olmak üzere memelileri barındıran Anadolu’da yok olduğu düşünülen Anadolu leoparının izlerine rastlanıldığı bilinmektedir.²³

TÜRKİYE YABAN HAYATI POPULASYONUNDA TESPİT EDİLEN DEĞİŞİMLER

2020 küresel Yaşayan Gezegen Endeksi, izlenen memeli, kuş, çift yaşamlı, sürüngen ve balık popülasyonlarında 1970’ten 2016’ya ortalama %68’lik bir azalma görüldüğünü

¹⁸ Danıştay 10. D., 28/04/1992 tarihli ve K. 1992/1672, E. 1990/2278 sayılı kararı

¹⁹ Danıştay 10. D., 05/07/2005 tarihli ve K. 2005/3949, E. 1999/474 sayılı kararı

²⁰ Danıştay 6. D., 08/11/1999 tarihli ve K. 1999/5278, E. 1998/3572 sayılı kararı

²¹ ÇAKMAK Dr. N. Münci, 2008, Biyolojik Çeşitliliğin Hukuken Korunması Ve Kamu Yararı, AÜHFD

²² WWF/ZSL, 2018 Yaşayan Gezegen Raporu,

<https://www.wwf.org.tr/yayinlarimiz/raporlar/?8160/Yasayan-gezegen-raporu-2018>

²³ Demirayak Filiz, 2002 Aralık, Biyolojik Çeşitlilik-Doğa Koruma Ve Sürdürülebilir Kalkınma, TÜBİTAK VIZYON 2023 Projesi Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli

ortaya koydu (Aralık: %73 ila %62 azalma). Türlerin popülasyon eğilimleri, genel ekosistem sağlığının bir ölçüsü olduğu için önemlidir. ²⁴

“İnsan uygarlığının ilk yerleşim alanlarından biri olan Anadolu’da yüzyıllardır süregelen yoğun antropojen baskı (bugünün deyiimiyle Ekolojik Ayak İzi) doğal ekosistemleri önemli ölçüde değişikliğe uğrattı. 1950’lerden itibaren büyük bir ivme kazanan insan etkisi 2000’li yıllardan sonra zirveye çıktı. İstatistiklere bakıldığında son 50 yıl içinde toplam orman alanlarında kantitatif bir artış görülse de aynı dönemde neredeyse yarısı kaybedilen sulak alanlarımıza uğrayan kuş türü ve sayısı hızla azalıyor. Akarsularımız doğal yapısını kaybediyor, kıyılarımız yapılaşmaya teslim oluyor, endemizm açısından görece zengin makiler ile çayır ve meralar hızla elden çıkıyor. İklim değişikliğiyle birlikte artan kuraklık da bunu tetikleyici bir etki yapıyor. Sonuç olarak, dünyadaki genel eğilim doğrultusunda Türkiye’de de, Ekolojik Ayak İzi büyürken (1996’da 1,2 dünyaya eşit iken bugün 1,9 dünya seviyesinde) Yaşayan Gezegen Endeksi düşüyor. Yani ülkemiz biyolojik çeşitlilik için cazip bir coğrafya olmaktan giderek uzaklaşıyor.

*Tarihsel süreç içerisinde birçok yabancı hayvan türü ya coğrafyamızdan uzaklaştı ya da kayboldu. Eski kalıntılar incelendiğinde, o zamanlarda yaşamış yabancı hayvanların birçoğuna mağara resimlerinde, motif ve kabartmalarda, heykellerde rastlamak mümkün (s. 138). Örneğin, bugün yalnız Afrika’da varlığını sürdüren aslanın, 12. yy sonlarına kadar Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde yaşadığı biliniyor. Hatta bazı araştırmacılar, 19. yüzyılın ikinci yarısında Fırat Vadisi’nin alt kesimlerinde (Birecik çevresi) aslana rastlandığını belirtiyor. (Kaynak: Türkiye’nin Biyolojik Zenginlikleri, Türkiye Çevre Vakfı, 2005) **Bunun çağımızdaki örneği ise leopar. Son yüzyıl içinde, insan nüfusunun artmasına karşılık doğal yaşam alanlarının daralması ve aşırı avlanma nedeniyle dünyadaki leopar sayısı hızla azaldı ve türün doğal yayılış alanında bulunan ülkemizde yok olma noktasına geldi. Çünkü, leopar, bozayı, sırtlan, kurt gibi doğadaki besin piramidinin tepesinde yer alan büyük memeli hayvanlar, yaşamak için yeterli besin kaynaklarını (daha küçük diğer canlılar) bulabileceği, rahatlıkla barınıp üreyebileceği geniş bakir doğal alanlara ihtiyaç duyuyor.**”²⁵*

Gezegenimizin tarihinde insanın doğa üzerinde bu kadar baskın olduğu bu dönem yaşanmadı. Ülkemizde de başta sulak alanlar olmak üzere yaban hayatına yuva olan ormanlar, makilikler, fundalıklar, meralar, bozkırlar gibi birçok doğal yaşam ortamı çeşitli sebeplerle ekolojik yapısını ve biyolojik değerlerini hızla kaybediyor. **Avlanma baskısıyla yaban hayvanlarının popülasyonları hızla azalırken, tehlike altındaki türlerin sayısı artıyor.** Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) verilerine göre ülkemizde küresel düzeyde tehlike altındaki tür sayısı son 10 yılda dört kat artarak 400’e ulaşmış durumda. Yaşam ortamlarının tahribi, aşırı avlanma, zehirli maddeler, yüksek gerilim hatları, her geçen gün yaban

²⁴ WWF/ZSL,2020 Yaşayan Gezegen Raporu

²⁵ WWF/ZSL,2018 Yaşayan Gezegen Raporu

hayvanları için hayatı daha da zorlaştırıyor. Raporlar, yaşamakta olduğumuz salgın krizinin kökeninde de insanla yaban hayatı arasındaki ilişkinin yanlışlığına (özellikle avcılık, yabani hayvan ticareti) ve son zamanlarda ortaya çıkan bulaşıcı hastalıklar arasında, yaban hayatı kökenli zoonozlara dikkat çekiyor. **Günümüzde artık bir ihtiyaç olmaktan çıkmış ve biyoçeşitlilik kaybının en önemli nedenlerinden biri haline gelmiş avlanma faaliyetlerine ve doğal yaşam ortamları (habitatlara) üzerindeki tahribata artık son vermenin zamanı geldi.**²⁶

BİYOÇEŞİTLİLİK KAYBININ SAĞLIK VE PANDEMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

BİYOÇEŞİTLİLİK ve SAĞLIK arasında, bitkilerden elde edilen geleneksel ilaçlardan, sulak alanların suları filtrelemesine kadar çok çeşitli bağlar bulunur.²⁷

Doğal ekosistemler, biz insanlar dahil, tüm canlıların beslenmesinde önemli rol oynar ve yaşamı destekler. Bu ekosistemleri değiştirmek, bulaşıcı hastalıkların oluşmasına ve yayılmasına zemin hazırlayabilir. Habitatlara kaybı, doğal ortamların insan eliyle değiştirilmesi ve genel olarak biyoçeşitlilikteki azalma, yeni görülen bulaşıcı hastalıkların yayılmasına etki eden faktörlerdir.²⁸

WWF Doğanın Yok Oluşu ve Pandemilerin Yükselişi Raporunda, çeşitli vaka çalışmaları incelenmiş ve inceleme neticesinde özetle belirli bir yaban hayvanı türünün ve biyoçeşitliliğin azalması halinde insan sağlığını doğrudan etkileyen virüslerin ve bu virüslerin yaratacağı bulaşıcı hastalıkların arttığı gözlemlenmiştir.

Söz konusu raporda biyoçeşitlilik kaybının hastalıkların artmasına da zemin hazırlayacağı tespit edilmiştir. Bu rapordan bir örnek vermek gerekirse; *“Hantavirüsler, esas olarak kemirgenler tarafından yayılan ve akciğer ve böbreklerde hemorajik sendromlara neden olabilen bir virüs ailesidir. Virüs, kemirgenler arasında ısırık ve çiziklerle taşınırken, insanlar kemirgenlerin idrar ve dışkılarına temas yoluyla enfekte olabilir. Amerika kıtasında, hantavirüsler ölüm oranının üçte birden fazla olduğu ciddi akciğer hastalıklarına neden olmaktadır. **Biyoçeşitlilik kaybı bu hastalıkların başlamasına zemin hazırlar. Araştırmacılar kemirgen türleri içinde yüksek çeşitliliğin, taşıyıcı türlerin popülasyonunu ve dolayısıyla insan enfeksiyonlarının sayısını sınırladığını bulmuşlardır**”.*

İVHO Egzotik ve Yaban Hayatı Komisyonu tarafından yapılan açıklamada şu ifadeler yer verilmiştir; *“... **Ancak, yaşam alanları üzerindeki tahribat ve avcılık faaliyetleri yüzünden hayvanlar üzerindeki baskı artınca, koronavirüsler hastalık oluşturma yeteneği kazanmakta ve semptomların ortaya çıkmasıyla da koronavirüs patojenleri saçılmaktadır. SARS-CoV-2 de***

²⁶ <https://www.wwf.org.tr/?10300/Biyolojik-cesitlilik-kaybinin-en-onemli-nedenleri-arasinda-yer-alan-kara-avciligina-son-verilmelidir>

²⁷ WWF/ZSL, 2020 Yaşayan Gezegen Raporu

²⁸ WWF, Doğanın Yok Oluşu Ve Pandemilerin Yükselişi, <https://www.wwf.org.tr/?9920/Doganin-Yok-Olusu-ve-Pandemilerin-Yukselisi>

*olduğu gibi farklı türlere özgü koronavirüsler bir canlıda buluştuğunda genetik materyallerini paylaşıp yeni tipler oluşturabilirler. Böylece daha önce hastalık oluşturmadığı insan gibi türlerde hastalık oluşturma yeteneği kazanabilmektedir. SARS-CoV-2'nin tür bariyerini aşması ve tüm dünyaya yayılması, farklı türlere bulaşması ve o türlerde yeni mutasyonlar geçirerek insanlar için çok daha yıkıcı salgınlar olarak geri dönmesi riskini ortaya çıkarmıştır. **Bu riski önlemek için kara avcılığı, memeli ve kuş ticaretinin yasaklanması ve insanların yaban hayvanlarıyla olan kontrolsüz temasının kesilmesi her zamankinden daha önemli hale gelmiştir.**"²⁹*

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN EKOSİSTEMLER VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK ÜZERİNE ETKİLERİ

Aşırı avlanma, kirlilik, kıyılarda yapılaşma ve diğer benzer baskılar, sığ sulardan en derin yerlere kadar denizlerin her noktasını etkilerken, iklim değişikliğinin deniz ekosistemleri üzerindeki etkileri giderek daha geniş bir şekilde görülmeye devam edecek.

Alınan tüm önleyici tedbirlere rağmen, içinde bulunduğumuz yüzyılda, sadece iklim değişikliğine bağlı sebeplerden ötürü yabani türlerin beşte birine kadarı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya ve **en büyük kayıpların biyoçeşitlilik bakımından sıcak nokta olarak kabul edilen bölgelerde yaşanacağı tahmin ediliyor.**³⁰

Bu noktada Türkiye coğrafyasının büyük bir bölümünün, küresel düzeyde önemli üç biyoçeşitlilik sıcak noktasının birleşim kümesi içinde yer aldığı unutulmamalıdır.

"... İklim değişikliğinin yarattığı veya yaratacağı bu olumsuz koşullar yalnızca insanı etkilemekle kalmamakta, tüm canlı sistemlerini etkilemektedir. İnsanların yaşam destek sistemleri olan ekosistemler ve bunların bileşenleri olan biyolojik çeşitlilik hızlı iklim değişiminden en fazla etkilenen ve etkilenecek sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Buzulların erimesi başta kutup ayıları ve kral penguenleri ve onların habitatlarını tehdit etmekte, besin bulmalarını zorlaştırmaktadır. Yapılan gözlemler kutup ayılarının vücut ağırlığında daha şimdiden %10 azalma olduğunu göstermiştir (Çepel ve Ergun, 2002). Aynı şekilde su ekosistemlerinin aşırı ısınması planktonların zarar görmesine, balıkların üretkenliğinin azalmasına, göç etmesine ve bunun sonucu su ekosistemlerinde besin zincirinde kopmaların oluşmasına neden olmaktadır (Anonim, 2004). Bitki türlerinin yok olması, toprak yapısındaki değişime bağlı olarak mikroorganizmaların yok olması, dağ buzullarının erimesi ile bitki ve hayvan türlerinin kaybolması, kuşların göç yollarının uzaması, adaptasyon süreçlerinin olumsuz etkilenmesi gibi birçok ekolojik felaketle insan toplumları karşı karşıya kalmıştır. Gözlemler bu baskının gelecek 100 yılda daha fazla hissedileceğini gösterir niteliktedir.

²⁹ <http://www.ivho.org.tr/index.asp?sayfa=784>

³⁰ WWF/ZSL, 2020 Yaşayan Gezegen Raporu

Geçen yüzyılda biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler, belirgin bir şekilde çevresel ve sosyal bozulmalara yol açan, sürdürülebilir olmayan gelişmeler sonucunda insanlık tarihinde hiç görülmemiş bir düzeyde zarar görmüştür. Yavaş ama geri dönüşümü imkansız olan bu tahribatın başlıca nedenleri arasında yanlış arazi kullanımı, kirlenme, ormanların yok edilmesi gibi antropojen faaliyetlere bağlı olarak gerçekleşen küresel iklim değişikliği önemli bir yer tutmaktadır. Bu faaliyetler ekosistemlerin hem yapısını hem de fonksiyonlarını tahrip ederek, doğal biyolojik dengenin bozulması ile sonuçlanmaktadır. **Ekosistemlerin ve biyolojik çeşitliliğin olumsuz etkilenmesi bazı türlerin yok olmasına, bazı türlerin habitat değiştirmesine veya göç etmesine neden olurken, bazı türlerde de popülasyon artışına yol açabilmektedir. Söz konusu iklim değişikliği doğal biyolojik çeşitliliğin değişime uğraması, organizmaların birbirleriyle ve çevreleriyle olan etkileşimlerinin değişmesi, ekolojik besin halkasında olası kopmalar gibi henüz sonunu tam olarak kestiremediğimiz bir dizi ekolojik felaketle insanlığı karşı karşıya bırakmaktadır. Türlerin coğrafi kompozisyonlarını değiştirerek biyolojik çeşitlilikte bu güne kadar olağan, doğal küresel kalıpları kıran küresel iklim değişikliğinin ekosistem ve biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumsuz etkileri, özellikle su ve kara ekosistemlerinde farklı şekle de ortaya çıkarak, biyolojik çeşitliliğini ve ekosistem yapı ve işleyişini de farklı biçimlerde etkileyebilmektedir.**³¹

-İklim Değişikliğinin Türkiye Ekosistemleri ve Biyolojik Çeşitliliği Üzerine Etkileri-

Şüphesiz iklim değişikliğinin, zengin biyolojik çeşitlilik ve ekosistemlere sahip ülkemizdeki doğal ekolojik sistemlerin bileşimini ve üretkenliğini bozacağı ve biyolojik çeşitliliği azaltacağı, bitki, hayvan ve mikroorganizmaların doğal yaşam alanlarında değişikliklere yol açacağı kaçınılmaz bir gerçektir. İklimdeki değişikliğe ve bozulan iklim rejimlerine türlerin tepkisi farklı düzeyde ve farklı biçimde olacağından, birçok ekosistemin yapısı, bileşimi, üretkenliği ve coğrafi dağılışı bozulacaktır. Ancak, bu beklenen ekolojik değişikliklerin birçoğu, iklimdeki değişikliklerin arkasından on yıllardan yüzyıllara kadar gecikebilir. Faunanın ve floranın yaşam yerleri değiştikçe, yeni gelen türler yüzünden biyolojik çeşitlilikte yerel artışlar olabilir. **Ancak artan olumsuzluklar (salgın hastalıklar ve yangınlar), biyolojik çeşitlilikte azalmaya ve istenmeyen türlerde artışlara da yol açabilir, habitatlardaki bölünmeler, iklime bağımlı türlerin göçü için yeni engeller yaratabilir. Bu durumda pek çok bitki, böcek, kuş vb türler ortadan kalkabilir, yerel popülasyonları azalabilir veya artabilir. Özellikle Türkiye’de doğal ekosistemlerin kırılgan, hasar görmüş ve çok zengin olmayan topraklar üzerinde gelişmesi, Karadeniz bölgesinin dağlık alanları ve kıyı kuşağı hariç, ülkemiz ekosistemlerini iklim değişikliğine karşı daha duyarlı hale getirmektedir.**³²

³¹ Demir A., 2009, Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, Küresel İklim Değişikliğinin Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Kaynakları Üzerine Etkisi, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/565545>

³² Demir A., 2009, Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, Küresel İklim Değişikliğinin Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Kaynakları Üzerine Etkisi, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/565545>

İNSAN-YABAN HAYATI ÇATIŞMASI (insanın en istilacı tür olduğuna dair inceleme)

“Korunan alanlar, biyolojik çeşitliliğin korunmasındaki önemli araçlardan biridir (Allendorf vd., 2007). Korunan alanlar, doğal ve kültürel alanların korunmasında etkin rol oynar. Fakat korunan alanın ilanından sonra uygulamaya giren yeni kural ve kısıtlamalar nedeniyle, o korunan alanın içerisinde veya çevresinde yaşayan topluluklar çeşitli çatışmaların tarafı olabilmektedir (Awasthi ve Singh, 2015).

Çatışma, sadece insanları değil topluluk halinde yaşayan ve ortak yaşam alanını kullanan tüm canlıları etkilediğinden, insanların etkileşim halinde olduğu her ortamda oluşması kaçınılmazdır (Karip, 2003).

Yaban hayvanlarının insanlarla yer ve kaynak mücadelesine girmesi neticesinde, çatışmalar yaşanmaktadır (Ambarlı ve Bilgin, 2011).

Yaban hayatı kaynaklarının yönetilmesi, korunması ve kullanılmak istenmesi yaban hayatı ile yerel halk arasında çatışmaların ana nedenlerini oluşturmaktadır. Yaban hayatı-insan çatışmaları insanların yaban hayvanlarının sahalarına girmeleri nedeniyle yaşandığı gibi yaban hayvanlarının insanların yerleşim sahalarına çeşitli nedenlerle yaklaşmaları nedeniyle de meydana gelmektedir.”³³

2018 yılında yayınlanan bir araştırma makalesinde³⁴ doğal korunan alanlarda insan-yaban hayatı çatışmasının belirlenebilmesi amacı ile yapılan çalışmada; **“Tarım alanlarının önemli bir kısmının korunan alanların sınırları içinde kalması ve bu alanların yaban hayvanlarının yaşam alanları içinde olması nedeniyle yaban hayvanları tarım alanlarına zarar verebilmektedir. Buna karşın, tarım alanlarında verimliliği arttırmak üzere yapılan kimyasal gübreleme ve ilaçlamalarla koruma amaçlı alınan önlemler ise yaban hayatını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.”** tespitleri yapılmıştır.

Yapılan çalışmada insan-yaban hayatı çatışmasına neden olan unsurlar tarım, hayvancılık, **avcılık**, vd. şeklinde sıralanmaktadır.

Aynı çalışmada insan- yaban hayatı çatışmasına dair araştırma bölgesindeki şu tespitler de yer almaktadır: *“Kızıldağ ve Kovada Gölü Milli Parkı gibi insan ve yaban hayvanı popülasyonlarının bir arada bulunduğu ve kıt kaynakların ortaklaşa kullanıldığı alanlarda insan-yaban hayatı çatışması kaçınılmazdır. Çatışmalar tarım ve hayvancılık gibi uğraşı düzenlerinin öne çıktığı yerlerde ortak kullanım alanlarının artmasına bağlı olarak daha da artmaktadır. Korunan alanlar çevresinde ise en üst seviyelere çıkmaktadır (Distefano, 2005; Şafak, 2008; Amaja vd., 2016)”*

³³ Yıldız D., Atmış E. Türkiye'nin Korunan Alanlarında Çatışma Analizi, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(1): 227-242, 15 Nisan/April, 2019

³⁴ Alkan Hasan, Ersin Mustafa Önder, 2018, Korunan doğal alanlarda insan - yaban hayatı çatışması araştırma makalesi, Türkiye Ormanlık Dergisi, 19(3): 284-292

Bu araştırmada anket metoduna dayalı olarak elde edilen bulgulara göre: “Deneklerin % 94,5’inin az veya çok arazisi bulunmaktadır. Bu arazilerin %73,5’i milli parkların içinde veya bitişiğinde, % 26,5’i ise milli parkların sınırları dışındadır. Sınır dışında kalan arazilerin yaklaşık yarısı da (%13,5) milli park sınırına 1 km’den daha kısa mesafededir. **Yani tarım alanlarının büyük çoğunluğu yaban hayvanlarının yaşam alanları olan alanlara yakın olup, yaban hayvanlarının etkisine açık haldedir.**

Deneklerin bir kısmı etçil bir hayvan olan tilkinin de sebze ve meyve alanlarına zarar yaptığını söylemişlerdir. Bu durum arazide araştırıldığında yaz aylarında hava sıcaklığının artış göstermesi, tatlı su kaynaklarının azalması ve hasat zamanı yaklaşan meyve ve sebzelerin sulu olması nedeniyle tilkilerinde az da olsa zarara neden olduğu görülmüştür. Bunun dışında az da olsa tavşan, sansar ve gelincik, sürüngen, kurt, çakal, boz ayı, vaşak gibi türlerinde nadiren zararlar verebildikleri ifade edilmiştir.”

İnsan sayısının artması, buna bağlı olarak yaşama alanların genişlemesi ve insanoğlu yürüttüğü tarım, hayvancılık, balıkçılık, vb. etkinlikler yaban hayvanlarının yaşam ortamlarının bozulmasına neden olabilmektedir. Örneğin Kovada Gölü Milli Parkı’nın en önemli kaynak değeri olan Kovada Gölü ve bu gölü besleyen kanal oldukça kirlenmiş durumdadır (Alkan, 2009). Yöredeki diğer su kaynaklarının durumu da pek farklı değildir aslında. Bununla birlikte özellikle bazı türler için çok önemli olan maki alanları ve sazlıklar da geçmiş yıllara nazaran tahrip olmuş durumdadır. Açılan yollar yaşam alanlarını parçalamış durumdadır.³⁵

2019 yılında yapılan başka bir araştırmada³⁶; Tarım ve Orman Bakanlığı’na ait resmi veriler bulunmadığından ve bölge müdürlüğü sitelerinde yaban hayvanlarıyla ilgili olan insan yaralanmaları ve ölümü, arı kovana zararı, evcil hayvan zararı vb. konulara yer verilmediğinden ulusal ve yerel medyanın taranmasına ihtiyaç duyulmuş, internet sitesinde yer alan haberler incelenerek korunan alanlarda insan-yaban hayatı çatışması incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre çatışmanın en çok yaban hayatı, orman ve su kaynaklarının paylaşılması ve turizm konularında öne çıktığı tespit edilmiştir.

İnsanlar genellikle yaban hayvanlarının yetkililer tarafından korunduğunu ve avlanma yasağı getirilerek hayvanların kendilerinden üstün tutulduğunu düşünmektedir. Vatandaşlar her ne kadar yaban hayvanlarının aç kaldıkları için köylere kadar indiklerinden dert yansalar da, bu çalışmada da tespit edildiği gibi insanlar da hayvanların yaşam alanlarına daha sık girmekte ve müdahale (mantar ve meyve toplama, hayvan otlatma vb.) etmektedirler.³⁷

³⁵ Alkan Hasan, Ersin Mustafa Önder, 2018, Korunan doğal alanlarda insan - yaban hayatı çatışması araştırma makalesi, Türkiye Ormancılık Dergisi, 19(3): 284-292

³⁶ Yıldız D., Atmış E. Türkiye’nin Korunan Alanlarında Çatışma Analizi, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(1): 227-242, 15 Nisan/April, 2019

³⁷ Yıldız D., Atmış E. Türkiye’nin Korunan Alanlarında Çatışma Analizi, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(1): 227-242, 15 Nisan/April, 2019

Bahsi geçen araştırma makalesinde insan-yaban hayatı çatışmasına dair incelenen haberlerden bir kısmı şu şekilde incelenmiştir: *“İnsanların çok mağdur olması sonucu, artan öfke ve kızgınlık yaban hayvanlarının insanlar tarafından öldürülmesine sebep olmaktadır. Örneğin; 2007 yılında vatandaşlar Bingöl’de serinlemek için suya giren ayıyı taş ve sopalarla vurarak öldürmüşlerdir. Bu konu haber kanallarında da yer almış ve haber spikerinin iddiasına göre, ayların sık sık kovanlarına ve küçükbaş hayvanlarına saldırarak zarar verdiklerini dile getiren köylüler, bu yüzden 9 ayıya saldırdıklarını da itiraf etmişlerdir (Youtube, 2007). Aynı şekilde 2015 yılında Samsun ili Canik ilçesinde şehir merkezine inen domuzun işkence yapılarak öldürülmesi yaşanan çatışmanın boyutunu daha net göstermektedir. (Alkan ve Ersin (2018), Kızıldağ ve Kovada Gölü Milli Parkı’nda gerçekleştirdikleri çalışmada, köylülerin tarlalarında gördükleri yaban hayvanlarını avladıklarını tespit etmişlerdir.*

Yerel basına yansıyan yaban hayvanlarıyla ilgili çatışmalar bazı suiistimallere de yol açabilmektedir. Örneğin; 2017’de Bolu’da mantar toplamak için orman giden bir kişinin ayı saldırısı sonucu öldüğü haberi yayıldığında halkta ayı gibi yaban hayvanlarına karşı öfke patlaması yaşandığı, fakat daha sonra otopside saçma izine rastlanınca bu kişinin arkadaşı tarafından domuz zannedilerek vurulduğu ortaya çıkmıştır (Milliyet, 2017). Aynı şekilde 2017’de Bartın ilinde 6 kişinin ormanlık alanda vurdukları ayıyı dere kenarında parçalarken çektikleri videoda söyledikleri "Ayının pençelerini de alalım. Arı kovanlarını ayının pençeleriyle parçalayıp balı alırız. Pençeyle bostanlara da iz yaparız. Ayı yapmış gibi gösteririz" ifadesi bu konunun farklı boyutlara taşınabileceğini göstermektedir (Youtube, 2017).”

SON OLARAK KONUYA İLİŞKİN TESPİTLER:

****Çatışma Halinde Uzmanlar Tarafından Tespit Edilebilecek Çözüm Önerileri Değerlendirilmemiştir:** Bahsedilen araştırma makalelerinde ve orman mühendisleri ile alanda uzman diğer kişiler tarafından yapılan araştırmalar neticesinde yaşanan çatışmaların tespiti ve çözümü için öneriler sunulmuş, diğer ülkelerde yaşanan çatışmalarda hangi sistemlerin geliştirildiği incelenmiş ve bu konularda görüşler beyan edilmişse de; ilgili Yönetmelik değişikliğinde bu görüşler dikkate alınmak yerine uluslararası ve ulusal mevzuatlara aykırı olarak yaban hayatının yok edilmesi, yapılan değişiklikler ile katliamların yaşanması tercih edilmiştir.

İnsan-yaban hayatı çatışmasının sebeplerinin tespiti ve çözüm yollarının araştırılması, türlerin belirli alanlarda varlık/yokluk durumlarının belirlenmesi, kaçak avcılık ve karayollarında yer alan önemli geçiş noktalarının yaban hayvanlarınca kullanılma sıklığının tespiti amacıyla foto kapanlar ile yaban hayatının kayıt altına alınması gibi çözüm önerileri değerlendirilmemiştir.

***Bahsedilen Araştırma Makalelerinde Yer Alan Tespit Ve İnceleme Sonuçlarına Göre;**

-İnsanların yaban hayatı yaşam alanlarını tahrip ettiği, su ve diğer tüm kaynakların yok edildiği tespit edilmiş olmakla birlikte günümüzde bu konu inkar edilemez, bilinen bir gerçekliktir.

-İnsan-yaban hayatı çatışmasının daha çok insanların korunan alanlara, dolayısıyla yaban hayvanlarının yaşam alanlarına müdahalesi sonucu yaşandığı gözlemlenmiştir. Yine çatışma daha çok korunan yaşam alanlarına yakın yerlerde yaşanmaktadır.

-Yaban hayvanları maddi “zarar” bahane edilerek katledilmektedir (*yukarıda bu konuda haber örneklerine yer verilmiştir*). Yapılan Yönetmelik değişikliği ile de bu durum yasal hale getirilmektedir.

“Hepimiz için Ortak Bir Gelecek Tahayyülü: İnsan-Yaban Hayatı Ortak Yaşamı”

Bu bahiste ilgili olarak özellikle Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Dünya Doğayı Koruma Vakfı'nın (WWF) **“Hepimiz için Ortak Bir Gelecek Tahayyülü: İnsan-Yaban Hayatı Ortak Yaşamı”** isimli rapora atıf yapmanın önemli olduğunu düşünmekteyiz. Rapora ulaşmak için:

https://wwfint.awsassets.panda.org/downloads/a_future_for_all_the_need_for_human_wildlife_coexistence.pdf

Rapor, literatürde **insan-yaban hayatı çatışması** (human-wildlife conflict) olarak geçen kavramın **insan-yaban hayatı etkileşimi/birlikte yaşamı** (human-wildlife interaction/human-wildlife coexistence) olarak düşünülmesini önerir.

27 ülkeden 40 kurumun ve 155 uzmanın birlikte hazırladığı rapor, insan-yaban hayatı çatışması yerine türlerin ortak yaşamını önceleyen ülke politikalarından örnekler verir ve devletleri bu konuda harekete geçmeye çağırır.

Yaban hayatının geleceği, insanların yaban hayvanları ile birlikte yaşama arzusuna bağlıdır. Çatışma, sadece biyoçeşitliliğin fazla olduğu yerlerde yaşayan insanların tarladaki ürünlerinin ya da besi hayvanlarının kaybıyla ilgili bir konu değildir. Çatışma nedeniyle yaban hayatının olumsuz etkilenmesi, küresel ölçekte bir sorundur.

Ortak yaşam dengesi gözetilmeden üretilen politikalar ve yasalar, ekosistem ve biyoçeşitlilik konularında olumsuz etkilere sebep olur. İnsanlar, kendilerini, ürünlerini ve hayvanlarını korumak için birlikte yaşadıkları ve zararlı saydıkları yaban hayvanlarını kontrolsüz biçimde öldürebilir. 19ncü ve 20nci yüzyıllarda özellikle kuzey yarımkürede insanların kendilerini ve ürünlerini korumak için ayıları, kurtları ve vaşakları yoğun bir biçimde öldürdükleri gözlemlenmiştir. Bunun neticesinde ilgili türlerin soyları azalmaya başlamıştır.

Ekosistemin bütünüyle birbirine bağlı bir zincir gibi işlediği düşünüldüğünde, bir türün azalması diğer türler ve doğanın dengesi üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

İnsan-yaban hayatı çatışması nedeniyle insanların yaban hayvanlarını öldürmesinden dünya üzerindeki yaban hayvanlarının %75'i olumsuz etkilenmektedir.

Bu çatışma, dünyadaki soyu tükenmekte olan hayvanlara yönelik en büyük tehditlerden birini oluşturmaktadır. Avrasya'da insanlar tarımsal ürünlerini korumak için özellikle ayıları öldürmektedir. **Ayıların soyunun tükenmekte olduğu göz önünde bulundurulduğunda Çatışmanın engellenmesi için sürdürülebilir önlemlerin alınma zorunluluğu açığa çıkmaktadır.**

İnsan-yaban hayatı çatışması kaynaklı hayvan öldürmek, öldürülen tür için yarattığı sorunların yanında başka problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu duruma örnek olarak, hayvanlardaki davranış değişikliği gösterilebilir. Bazı hayvanlarda gözlemlenen değişiklikler şu şekildedir: İnsanların daha az yaşadığı alanlara göç etme ve genellikle gündüz aktif olan hayvanların bunun yerine geceleri daha aktif olmaya başlaması. Bu durumlar ise, yukarıda da açıklandığı üzere, ekosistemin bütününe etki edecek niteliktedir.

Birçok Avrupa ülkesinde illegal biçimde öldürülmelerinden dolayı kurtların (canis lupus) soyu tükenme seviyesine gelmiştir.

İnsan-yaban hayatı çatışması konusundaki kanunların yetersizliği neticesinde, kendini/ürünlerini korumak için soyu tükenmekte olan bir yaban hayvanını öldürdüğünü iddia eden bazı kimselerin aslında illegal avlanma aktivitelerini örtbas etmek için bu savunma yoluna girdiği görülmüştür.

Yaban hayatını korumak devletlerin yükümlülüğündedir. Bu yükümlülük uluslararası anlaşmalarda ve ulusal mevzuatta belirtilmiştir. İnsan-yaban hayatı çatışması konusunda bütüncül yaklaşımlar benimsenmelidir. Birlikte yaşamın bütün taraflarını/türlerini gözeterek üretilen politikalarla, insan-yaban hayatı ortak yaşamının önemini herkes tarafından benimsenmesi amaçlanmalıdır. Bunun başarılması neticesinde ortaya çıkacak sonuçlar, yaban hayatına, ekosisteme, yerel toplumlara, sürdürülebilir gelişmeye, toplumsal dinamiklere ve üretime olumlu yansıtacaktır.

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yayınlanan 2019-2023 Stratejik Plana göre, **4. Biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve devamlılığını sağlamak, bilinçlendirme çalışmaları yapmak amaç ve hedefler arasında sıralanmıştır.**

Biyolojik çeşitliliğin yönetimi Bakanlığın gelecekte ağırlık vermesi gereken konular arasında "Önemli" olarak değerlendirilmiştir. Plana ulaşmak için:

<http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/nIRMe+Tarim ve Orman Bakanligi 2019-2023 Donemi Stratejik Plani.pdf>

T.C. Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu'na göre **biyolojik çeşitlilik kaybını engellemek amaçlar arasında sayılmıştır**. Raporu ulaşmak için:

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf

Neticede, yaban hayatının ve türlerin korunmasına, devamına insan–yaban hayatı çatışmasının engellenmesine yönelik herhangi bir önlem veya amaç taşımayan, tam aksine bu krizi derinleştiren sonuçlara yol açacak olan dava konusu değişiklikler, sayılan uluslararası anlaşmalara ve ulusal mevzuata aykırıdır. İptal edilmeleri gerekmektedir.

YABAN HAYATINA YAŞAM HAKKI TANIYAN YENİ BİR ANLAYIŞA ACİL İHTİYAÇ VAR:

Yönetmelikte yapılan değişiklik, yaban hayvanlarını avlamak veya öldürmek isteyen kişileri daha da cesaretlendirici ve teşvik edici özelliğe sahip olup yaban hayatının karşı karşıya olduğu olumsuzluklar riskini daha da arttırmaktadır.

Gezegemizi, yaşamlarımızı birçok yönden zenginleştiren milyonlarca bitki ve hayvan türüyle paylaşıyoruz.

Bu yaşam ağı, bize su, temiz hava, verimli topraklar ve istikrarlı bir iklim gibi güvenli doğal şartları sağlıyor. Bize yiyecek, ilaç ve malzeme veriyor ve milyonlarca işi destekliyor, hayatımızı her yönden zenginleştiriyor.

Ancak gezegenimizin **yaban hayatı krizde**: 1970'lerden bu yana türler endişe verici şekilde hızla tükeniyor. Pek çok bilim insanı, giderek artan tüketim ve bunun sonucunda yükselen enerji, arazi ve su talebinin bizleri yeni bir jeolojik çağa sürüklediğine inanıyor. Biyolojik değerleriyle doğa, modern toplumun yapı taşlarını oluşturan çok sayıda hizmet sunuyor; ancak hem doğa hem de biyolojik çeşitlilik endişe verici derecede **yok olma sinyalleri** veriyor.

Araştırmalar ve gözlemler, dünyada ve ülkemizde her gün ağırlaşan ekolojik koşullara karşı daha kırılgan hale gelen yaban hayvanı popülasyonlarının aşırı avlanma ve ticaret nedeniyle hızla azaldığını göstermektedir. Doğal yaşam ortamlarının yol ve enerji ağları, taş ve maden ocakları, enerji santralleri, ormancılık, yangınlar, tarımsal ve rekreasyonel faaliyetler sebebiyle parçalanması/bozulmasının yanı sıra trafik kazaları, elektrik çarpması, vahşi köpek saldırıları, zehirlenme gibi olaylar da yaban hayvanları için hayatı daha da elverişsiz hale getirmektedir. İnsan ile yaban hayatı arasındaki yanlış ilişki artık yalnız hayvanları değil zoonozların (yaban hayatı kaynaklı hastalıklar) artmasıyla biz insanları da olumsuz etkilemektedir. Bütün bu tehditler arasında, Türkiye'de biyoçeşitliliğin üzerindeki baskılardan biri olan av baskısı ile beraber yapılan son değişiklikler de artık geri dönüşü olmayan bir noktaya gelmiştir.

Ayrıca amacı;

- av ve yaban hayvanlarının ve yaşama ortamlarının korunması,
- türlerin yer değiştirilmesi,
- yerleştirilmeleri,
- koruma tedbirleri,
- doğadan toplanmaları ve yakalanmaları,
- yırtıcı türlerin yönetimi ile bunların zararlı olanları,
- hastalıkları ve zararlılarıyla mücadele edilmesine ilişkin

olan yönetmelikteki değişiklikler gerek yönetmeliğin kendi içerisinde çelişkiler içerdiği gerekse de ikinci maddesinde sayılan ulusal ve uluslararası mevzuata aykırı olduğu açıkça ortadadır. Yönetmelikte bahsi geçen “**men edilmiş yöntemlerin kullanılması**” ibaresinin sadece yaban hayvanları için değil çevre ve insan sağlığı için de tehdit oluşturacağına ve boyutları öngörülemez zararlar yaratan zehir bırakma uygulamasının önünü de açacaktır. Zehir bırakma sadece hedef türü değil diğer canlıları, toprağı ve suyu da zehirlemek anlamına gelir. Doğadaki yarılanma süresi yıllar alacak bu zehirli maddelerin etkileri yıllarca sürecektir. Men edilmiş yöntemlerden kapan kurma ise etik değerlerle çelişen ve canlı için son derece acı verici bir uygulamadır. Bu zalim yöntemin de hedeflenen canlı dışındaki türlere zarar verme ihtimali kaçınılmazdır.

‘WWF’in (Dünya Doğayı Koruma Vakfı) 2020 Yaşayan Gezegen Raporuna göre, son 50 yılda insan etkisi altında canlı türlerinin popülasyonları %68 azaldı. Bu tükenişe rağmen ülkemizde insan-yaban hayatı çatışması yaşanıyor, bu bir anlamda onlara yaşayacak alan bırakmadığımızın göstergesidir. İnsan-yaban hayatı çatışmasının azaltılması, hayvanları öldürerek değil onların yaşayabileceği korunan alanların ve ekolojik koridorlarının artırılması ile mümkün olabilir. Çatışmaların görece yoğun olduğu bölgelerdeki vakalar bilimsel veriler çerçevesinde değerlendirilerek, doğa temelli çözümler geliştirilmeli bölgeye ve türlere özgü çit sistemlerinin kurulması desteklenmeli, tarım alanlarında meydana gelen yaban hayatı kaynaklı zararın giderilmesi için sigorta ya da tazmin sistemleri hayata geçirilmeli’ (<https://www.dogadernegi.org/av-ve-yaban-hayvanlarinin-ve-yasam-alanlarinin-korunmasi-zararlilariyla-mucadele-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonetmeligindeki-degisikliklere-stklardan-tepki/>)

İLGİLİ DEĞİŞİKLİK AYNI ZAMANDA DOĞRUDAN BİYOÇEŞİTLİLİĞE DE ZARAR VERMEKTEDİR.

Biy çeşitlilik bizi koruyabilir, ancak insanlık bu yaşam ağını da savunabilir ve savunmalıdır. Mevcut kayıp eğilimine rağmen, işleri tersine çevirmek ve insanlar ve doğa için iyi olanı yapmak bizim elimizde. Hükümetler, işletmeler ve diğer gruplar, aşağıdakiler de dahil olmak üzere çok çeşitli eylemler yoluyla afetlerin önlenmesine ve hafifletilmesine yardımcı olabilir:

- yeşil, mavi ve gri altyapıya yatırım yapmak
- teknoloji ve biyoteknoloji araştırmalarını finanse etmek
- Genişleyen korunan alanlar ve diğer etkili alan bazlı koruma önlemleri
- ekosistemlerin restorasyonunu teşvik etmek
- toprak karbonunu ele almak

Topluluklar ve bireyler de çözümün bir parçası olabilir. Ekosistemleri korumak ve eski haline getirmek için yerel faaliyetler düzenleyerek veya bunlara katılarak, daha sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarını benimseyerek veya başkalarını biyolojik çeşitlilik ve afet riski konusunda eğiterek hepimiz dönüştürücü bir değişim hareketinin parçası olabiliriz. Doğa bize dayanıklılık verir. Doğa bize güvenlik sağlar. Şimdi, ona geri vermeliyiz. (<https://www.cbd.int/biodiversity-day/solutions/natural-disaster-mitigation>)

Korunan alanlar, biyolojik çeşitliliğin korunmasının temel taşıdır; kilit yaşam alanlarını korurlar, sığınak sağlarlar, türlerin göçüne ve hareketine izin verirler ve doğal süreçlerin sürdürülmesini sağlarlar. Korunan alanlar yalnızca biyolojik çeşitliliğin korunmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda insanlığın refahını da güvence altına alır. Yaklaşık 1,1 milyar insanın geçim kaynağı olan korunan alanlar, birincil içme suyu kaynağıdır. Dünyanın en büyük şehirlerinin üçte birinden fazlası için ve küresel gıda güvenliğini sağlamada önemli bir faktördür. Katılımcı ve adil yönetim mekanizmalarını barındıran iyi yönetilen korunan alanlar, sınırlarının çok ötesinde önemli faydalar sağlar ve bu faydalar, ulusal ekonomi genelinde kümülatif avantajlara dönüştürülebilir ve Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşılması da dahil olmak üzere yoksulluğun azaltılmasına ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilir. İklim değişikliğinin zararlı etkisi gezegeni tehdit ederken, korunan alanlar uygunsuz bir gerçeğe uygun bir çözüm sunuyor. Daha iyi yönetilen, daha iyi bağlantılı ve daha iyi finanse edilen korunan alanlar, iklim değişikliğine karşı hem azaltım hem de uyum müdahalelerinin anahtarı olarak kabul edilmektedir.

Hükümetlerin korunan alanları ulusal ekonomilerinde stratejik bir yatırım olarak görme olasılıkları giderek artıyor. Hükümetlerin, korunan alanları yalnızca biyolojik çeşitliliği korumak için değil, aynı zamanda Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmak, hayati ekosistem hizmetlerini güvence altına almak, yerel geçim kaynaklarını desteklemek ve insanların ve doğanın iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamasını sağlamak için temel bir strateji olarak görmeleri de muhtemeldir.

Korunan alanlar, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin ayrılmaz bir parçasıdır ve Sözleşme tarafından ele alınan bir dizi tematik alanda ve kesişen konularda merkezi bir unsurdur. (<https://www.cbd.int/protected/overview/>) .

İLGİLİ DEĞİŞİKLİK İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ YÖNÜNDEN DE TEHLİKE ARZ ETMEKTEDİR:

Habitatları koruma ve eski haline getirme çabaları yalnızca biyolojik çeşitliliğe fayda sağlamakla kalmaz, aynı zamanda iklim değişikliğini azaltmak ve iklim değişikliğine uyum sağlamak için uygun maliyetli ve kanıtlanmış önlemler sunar.

İklim değişikliğinin, yüzyılın sonuna kadar biyolojik çeşitlilik kaybının en önemli itici güçlerinden biri olması muhtemeldir. Mevcut küresel ısınma, dünyadaki türleri ve ekosistemleri, özellikle de mercan resifleri, dağlar ve kutup ekosistemleri gibi en savunmasız ekosistemleri şimdiden etkiliyor.

Biy çeşitlilik ve sağlıklı ekosistemler, iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle bağlantılı olarak dayanıklılığı artırmak ve riskleri ve zararları azaltmak için de önemli bir kaynaktır. Değişen yağış, kuraklık, fırtına ve diğer afetler gibi aşırı iklim ve hava olaylarına karşı doğal tampon görevi görebilirler. Çeşitlendirilmiş ve entegre üretim sistemleri, değişen iklime uyum sağlamak için daha fazla seçenek sunar. Ekosistem tabanlı üretim sistemleri, sentetik girdilere olan bağımlılığı ve buna bağlı sera gazı emisyonlarını azaltır.

İklim değişikliği öncesinde gıda güvenliğinin sağlanması için kuraklığa, tuza ve hastalığa dayanıklı bitki çeşitleri, besi hayvanı ırkları ve balıkların yetiştirilmesi önemli hale gelecektir. (<https://www.cbd.int/article/biodiversityloss-climatechange>)

Biyolojik çeşitliliğin kaybolmasıyla derinleşen, "iklim değişikliği" sorunu ise önümüzdeki yüzyılın en önemli sorunu olarak önümüzde duruyor. "İklim değişikliği" sorunu ile ilgili dünyadaki canlılığın devam edip etmeyeceğinin kararını bu yüzyılın insanları verecek. Bu kararı almaya yönelik dünyanın pek çok bölgesinde, tabandan toplumsal mücadele dinamikleri, biyolojik çeşitliliğin geleceğini şirketlerin ve devletlerin inisiyatifine bırakmadan, yeni bir dünya kurmanın olanaklarını arıyor.

Genel olarak insanların, diğer türlerin doğal yaşam alanlarını yağmaladığı, kuraklığa yol açan faaliyetleri sürdürerek sulak alanları ortadan kaldırdığı bir dünyada, hayvanların hayatta kalma olasılığı yönetmeliklerle sona erdiriliyor. Ekonomik kazanımlar amacıyla insan eliyle doğal yaşam alanları HESlerle, maden arama çalışmaları ile beraber yok edildiği için doğal olarak su aramak, beslenmek için insanların yaşadığı bölgeye inmek zorunda kalan bir hayvan, insan eliyle kolaylıkla yok edilebilecektir. Özellikle kırsal alanda yaşayanlar "arazime girdi" gerekçesini de kullanarak kolaylıkla doğanın asıl sahipleri olan hayvanları öldürebilme yolunu açacaktır. Ve nihayetinde de hiçbir ceza dahi almayacaklardır.

Biyolojik çeşitliliğin azalma eğilimini tersine çevirmemiz ve yaban hayatı ile insanın birlikte büyüdüğü bir gelecek oluşturmamız gerekirken yıkıcı düzenlemeler kabul edilemez.

Yürütmeyi Durdurma İstemi

Dava konusu yönetmelik değişikliklerinin neden ve hangi gerekçelerle hukuka aykırı olduğu yukarıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bilindiği gibi; İYUK Md.27/2 Yürütmenin durdurulmasında hukuka aykırılık ve telafisi güç veya imkânsız zararların doğması halinin aynı anda olmasını istemektedir. Davaya konu değişiklikler, dayanak kanunlara ve Anayasa md. 90/son göndermesi ile uluslararası sözleşmelere aykırıdır. Buna ek olarak, dava konusu değişikliklerin ekosistemin dengesini bozan ve biyoçeşitliliğin yok olmasına yol açacak hükümler getirdiği de dikkate alındığında, bu değişikliklerin **temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması** başlıklı Anayasanın 13.maddesine ve **sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması** başlıklı 56. maddesine de açıkça aykırıdır.

Dava konusu işlemler uygulandığında geri dönülemez bir biçimde kayıpların oluşacağı açıktır. Yukarıda ayrıntıları ile açıklandığı üzere, davaya konu değişikliklerin açıkça hukuka aykırı olması, diğer yandan işlemin uygulanmasının vereceği zararın telafi edilemez boyutlara ulaşma tehlikesi sebebiyle, dava konusu kararın UYGULANMAKLA ETKİSİ TÜKENECEK İŞLEM KABUL EDİLEREK İDARENİN SAVUNMASI ALINMADAN YÜRÜTMESİNİN DURDURULMASINA kararı verilmesini talep ederiz.

Duruşma İstemi

Davayı ve dava konusu işletmenin yaratacağı riskleri daha iyi anlatmak için 2577 Sayılı Yasanın 17/1. maddesi uyarınca yargılamanın duruşmalı yapılmasını talep ediyoruz.

Hukuksal Nedenler : Anayasa'nın 2, 13, 17, 35, 56, 90 maddeleri, Çevre Kanunu, Kara Avcılığı Kanunu, Bern Sözleşmesi, Biyoçeşitlilik Sözleşmesi ve Türkiye'nin taraf olduğu diğer uluslararası sözleşmeler ve diğer ulusal mevzuat

Deliller : Davalı idareden getirtilecek işlem dosyası, gerekli görülürse mahallinde keşif ve bilirkişi incelemesi ve sair yasal deliller.

Sonuç Ve İstem : Yukarıdaki açıklamalarımız dikkate alınarak;

07 Aralık 2021 tarih ve 31682 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan, Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlıları ile Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'in 3.maddesi ile 24/10/2005 tarih ve 25976 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşam Alanlarının Korunması, Zararlılarıyla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 54.maddesinde eklenen:

- 54. Maddenin birinci fıkrasının (f) bendinin,
- 54. Maddenin ikinci fıkrasının (e) bendinin,
- 54. Maddenin altıncı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ile bu madde kapsamında zararlı kabul edilen yaban hayvanlarının..." ibaresinin,
- 54. Maddeye eklenen son fıkranın,

iptaline ve yürütmelerinin durdurulmasına; davanın duruşmalı yapılmasına, yargılama giderlerinin davalı idareye yükletilmesine karar verilmesini diliyoruz. Saygılarımızla

Davacı Doğa Derneği Vekili Av. Cem Altıparmak

Ekli Belgeler: Doğa Derneği tüzüğü, Vekaletname

(Bu dava dilekçesi Hukuk ve Doğa iletişim grubu üyesi avukat ve hukukçuların ortak çalışmasının ürünüdür)